

Digitales Brandenburg

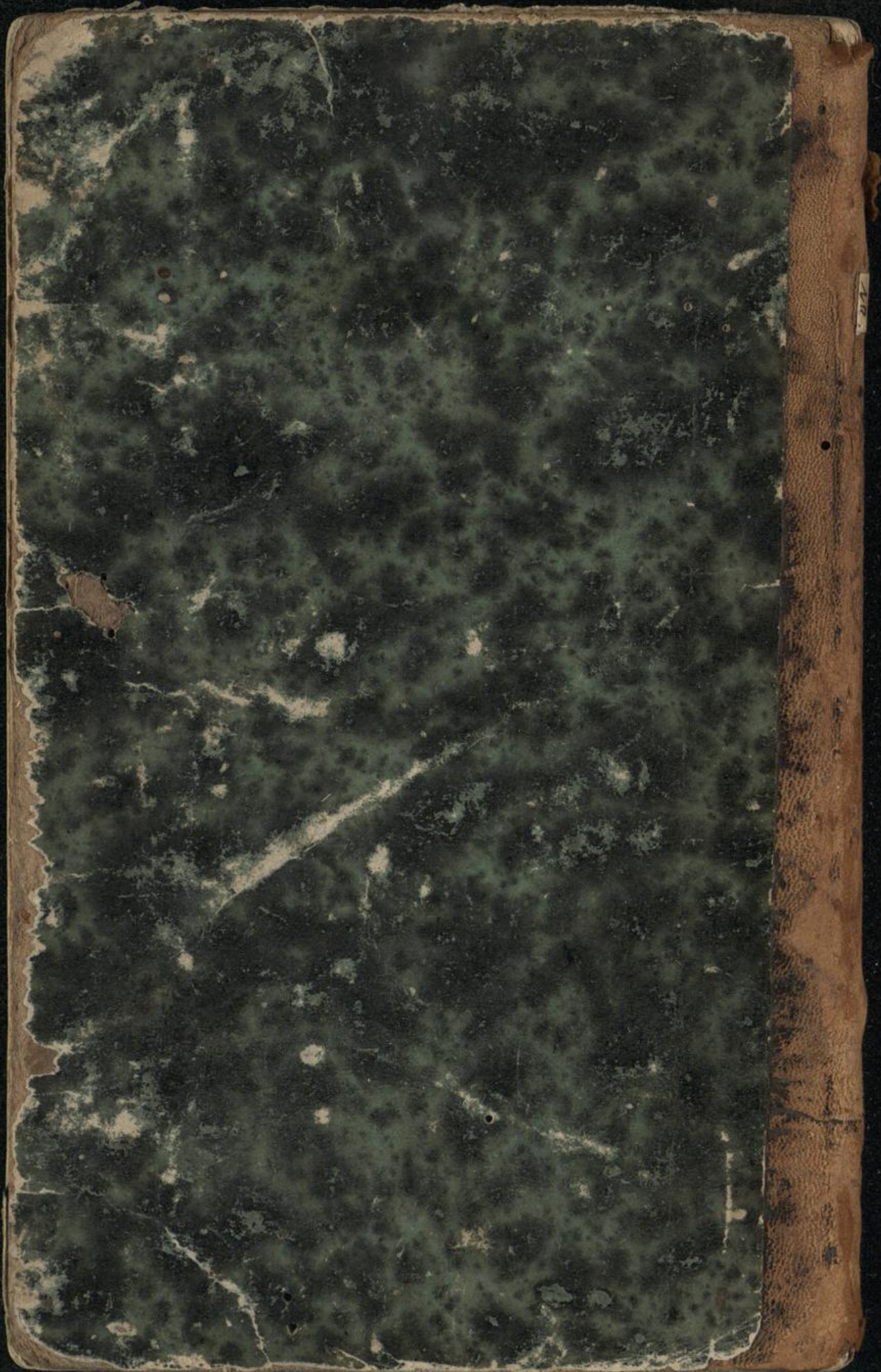
hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

ma`oz ha-talmud

margoliot, yiřhaq ben eliyahu

warřa, 1869

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-5816

3081

*Erworben mit Unterstützung der
Fritz Thyssen Stiftung*

ה'תרס"ג
לדפוס

HILEL ROTH

Ung. Heuser

JERUSALEM

2 סביון (באלמס)

בא לרוב

צביון פלום געז

מ.ה. אלאיז גאמ וימ

מסובין... אום אס האם

האז פלום געז מיני פקסד ורמ

(מזל'ן היום, 3)

קמאלע האמאז

מסובין 2 צביון (78)

מעוז התלמוד

הוא

מאמר התנצלות נגד כותבי פלסטר, ומוציאי דבה על

התלמוד והשלחו ערוך:

מאתי

יצחק מרגליות

בלא"א מו"ר הרב הג' ר' אליהו מרגליות זלה"ה .

החושבים להשכיח את עמי את שמי
בחלומותם אשר יספרו איש לרעהו
כאשר שכחו אבותם את שמי בבעל:
(יחמיה כ"ג כ"ז)

ברפוס ר' יצחק גאלדמאן נ"י

שנת תרכ"ט לפ"ק .

Моисей гаталмудь

въ Типографіи И Гольдмана.

1869.

Дозволено Цензурою
Варшава 17 Июля 1869.

3081
UNIVERSITÄT POTSDAM
Universitätsbibliothek

ה
ה
ב
ל
י
א
ו
ק
ה
ו
ש
ב
י
א
ה
פ
י

א

צדיק הראשון בריבו
ובא רעהו וחקרו. (משלי"ח י"ז).

התבל ורכבות העולמים המעופפים במרחביה, הרוח או האויר, או גשם הוד, הרך והכפוף, הנעלב והנדהה מפני כל דומם צומח וכל בשר; הן הוא המעטה כל נמצא אשר בשמים ובארץ; הן הוא הטוב והמטיב, אשר פתחו פתוח לאסוף כל נולד בחיקו, הסובל ומעלים עין מסודריו; הן הוא יספוג כל ריח טוב, מצרף ומטהר, העולה לשמים שיאו, אבל ישא כמו כן את צחנת המכאישים; זכובי-מות, עש וסם, רקב כל דבר אשר בארץ. המון גלגליו ירעימו בשמים קולם, כגנבים יעלו ובאו אל תוך כל כלי, אל תוך רבבות תאי האדם הפנימים והנסתרים מכל עין רואי; כשליש יפתח ויסגור דלתי נשמת-האדם, יבוא ויצא, יצא ויבוא, ואל מקום שהרוח הולך, שם ישוב ללכת, מבלי אשר ידע האדם להזהר. בחיק הרוח, ישכב האדם, ינוח, ינוע כאות נפשו; על דברתו, יאכל וישתה, גם יעבור ארחות ימים, יולד ויחיה, גם שאריתו אחרי מותו יצפון וישמור-כבבת עינו, לבל ישחק בו האפס האכזרי, יחננהו ויפרידהו ליצורים שונים, ויניעם נוע לכל פאה; יש אשר ישאיר בעמקי האדמה מטה מטה, ויש אשר ישא גבוה על גבוה-בכנפי הכרוב, מבלי לשלוט עליה

מאומה

ב/ח/ח/ח

מאומה, — והיא נשמת האדם החקוקה במרכבת אל שדי ,
כמראה החשמל .

אבל בהיות האדם מגבל בגב-חמר גבהו , והנפש הזכה
כלואה בתוך הגוף , זה בית-כלאה . הלא רק בעד אשנבי
וחרכי הכלא , תשקיף הנפש כמו כן השקפה מגבלת , הלא
המה החושים חמשה . הן הנה ארובות הבית , אשר בהם ,
יראה , יקשיב , ימשש , יטעם ויריח , כל דבר וכל נמצא
אשר בארץ .

כל נמצא הנתון תחת סוג חמשת החושים , ר"ל אשר עליו
ישלוט האדם בחושיו, הן הוא הנקרא „ט ב ע" (נאמור) . אבל
דבר אשר לא ישיגורו משיגי החושים , הן דבר כזה יצא
מכלל הטבע, ונכנס תחת סוג „ס ת ר י ה ט ב ע" (געהיימנים
דער נאמור) .

כאשר נשים עין השקפה , בד"מ על תכונת אבן-השואב
(מאגנעט) . הלא נשוב נראה בו נפלאות , מכחו הנעלם ;
כמו כח-המושך שבו , ומנמיותיו לפאת צפון . וכאשר נתור
לדרוש אחרי הכח הנעלם הזה, בעזרת חמשת החושים אשר בנו,
הלא לא יהיה ביכלתנו להשיגו בשום פנים, מפאת שאינו נכנס
בגדר הראות , השמע , המישוש , הטעם , או הריח .
יען שאין הבדל בשום צד , בין ברזל הפשוט ובין ברזל
המאגנעטי .

פה ראינו כי האדם מגבל הוא בטבעו , ואין חמשת חושיו
מספיקים לו להשיג את כל הדברים הטבעיים בעולם השפל-
וכל אחד יודה מעתה , כי מן ההכרח היה לאדם, להיות לו
חוש ששי נוסף על חושיו, כמו שזכרו זה איזה חכמי הטבע.
אבל מה יהיה שם החוש החדש ? הלא אין כל אחד מבני
האדם בעלי הגבול שידעוהו .

הדברים

הו
הו
על
הו
הו
הו
אכ
הו
נכ
בכ
ובו
ופנ
ולא
הו
מה
מן
וית
גם
שיו
ז"ל
לומ
קוט
הת

הדברים הנעלמים מסוג סתרי הטבע, שאינם נכנסים בגדר החושים, מוכרחים להכנס בגדר ההשערה (היפאטהעזע). — ההשערה אינה מאומתת במופת הנדסי מצד עצמה, אבל על ידה יתישבו כמה שינויים והשכתות רבות היוצאים מכלל חקת הטבע. אבל השערה גרידא, ר"ל מי שאומר ככל העולה על רוחו, ואפילו שיאמרנה במני חודים של שכל וחריצות, אינה אלא השערה דמיונית לבר; כי השכל הוא אמת, והאמת אינה אלא אחת, והיא חותמו של הקב"ה. האמונה באל המיוחד, בתורה מן השמים, בביאור שרשי התורה, וביתר עקרי הדת; הלא היא מן הדברים שאינם נכנסים בגדר החושים כלל. רק הכחות הנעלמים, יתחייבו במציאותם ע"י ראיה מוחשית בהנהגת העולם בכלל ובפרט, ובהשגחת הכורא על כל היצורים, כאמור, וראית את אחורי ופני לא יראו" והלא המה יחייבונו להאמין בכל העקרין, ולא להתפרץ ולכפור בשאט בנפש; וכמו שאמר הרמב"ם ז"ל: "הקבלה והמעשה שני עמודים גדולים בהוראה, וכל הפורש מהם פורש מחייו", והענינים נכראו לפנים ולא לאחור".

המכחיש בכל אלה וכופר בכל, באל המיוחד, ובתורה מן השמים, דומה למכחיש שאין לאבן השואב כח-המושך ויתר סגולותיו, והמכחיש הזה קרוב להיות סקעפטיק להכחיש גם את עצמו, ורתוי כאלו לא בא לעולם.

והנה המבקש ע"ז מופתיות הנדסיות, הרי הוא כמבקש שיהיה לו חוש ששי נוסף על חושיו. וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל (בהקדמה לסדר זרעים בס' המלחמות) ז"ל: "כי יודע כל לומד תלמודנו, שאין במחלוקת מפרשיו ראיות גמורות, ולא ברוב קושיות חלוטיות, שאין בחכמה הזאת מופת ברור, כגון חישובי התשבורות ונסיוני התכונה, אבל נשים כל מאדנו ודיינו מכל

מחלוקת

מזה

אל שדי,

נפש הזכה
עד אשנבי
לת, הלא
גשר בהם,
וכל נמצא

אשר עליו
(עור). אבל
כזה יצא
(געהיימנים)

בן-השואב
ו הנעלם;
אשר נתור
אשר בנו,
שאינו נכנס
או הריח.
ובין ברזל

ושת חושיו
לם השפל-
להיות לו
מי הטבע.
גחד מבני

דים

מחלוקת בהרחיק אחת מן הדעות בסברות מכריעות, ונדחק עליה השמועות, ונשים יתרון הכשר לבעל דינה, מפשטי ההלכות והוגן הסוגיות עם הסכמת השכל הנכון, וזאת תכלית יכלתנו וכונת כל חכם וירא האלהים בחכמת הגמרא". עכ"ל הטהור.

והנה הלומד לשמה, הוא הלומד ע"מ ללמד לשמור ולעשות את כל דברי תלמוד תורת ה' אלהינו; לא יבקש בלמודיו מופתים הנרסיים, כמו בחשבונות התשבורות, כאמור; רק יספיק לו בהשערות צודקות מאת התלמוד ומפרשיו, כדברי הרמב"ן ז"ל. אבל מי שאינו מורה בזה כלל, ובאין לב-טהור יכנס לפורס הזה, ויחפוץ לטהר את השרץ בק"נ טעמים, כי זו כחו לסתור בהשערות דמיוניות בלי קץ וגבול; הלא זה האיש ידענו מה היה לו, כי רק התאוה הטתו ברוב לקחה, לפיכך בועט בתורה ובמקבליה, מטיח דברים כלפי מעלה ודורש באגדות של דופי. ודברים כאלה נפשו של המין מחמדתן, כי מצא מין את מינו וניעור. וידענו אשר אם נביא לו ראיות כל היום כלו, ונעיד לו מאה עדים כשרים ונאמנים, הוא באולתו יחזיק ולא ירפה; ואם נשיב לו באחת ויקבלנו לשעתו, הרי למחר וליומא אחרא, יוסיף דברי עמל ואון אחר. כי הלא שערי השערות דמיוניות לא ננעלו, וברית כרותה לקלות הדעת שתתקבל.

מה רבו היום אוהבי הדרישה והחקירה החפשית בתורה! לפנינו בישראל, החכמים הגדולים הן המה היו לבדם המתוקקים בישורון, להם לבדם נתן השבט לרדות בעם, להורות בין דם לדם, ובין דין לדין, בין אסור למותר, ובין פטור לחיוב. ועתה נהפכה פתאום שפה ברורה על כל מתי העם, והיו כלם חוקרים-חפשים. ואחר עשר גליות שגלו סנהדרין, נושבו

היום

לבות הרחוקים, ולא נכבה נחלת ישראל (ט). ע"פ חקיו ומנהגיו אשר שם לנס על כל יהודי, ויהיו ישראל מצויינים בכל ארצות פזוריהם.

המחזיק בתלמוד באמונת לבו השלם, זהיר הוא מהונאת רע, שומר פיו מלהיות זולל וסובא, ולשונו מדבר רכיל ותהפוכות (רמז"ס ה' דעות), נקי הוא מכל תאוה עזה (ליידענשאפט), נזהר הוא מן העריות וכל אבזרייהו, ממשיכת ערלה, ומן המחלה הנודעה, אשר היא בעכס המושך וכאבן השואב אל מוסר אויל לשנות מאמרי דעת. — התלמוד הקדוש, הורה ליהודי, להיות נכנע, נעלב ואינו עולב, שומע חרפתו ואינו משיב. התלמוד הקדוש נמע רוח-נאמן באומה הישראלית, להיות סרים למשמעת המלכים והשרים, להיות זהירים ברשות; לקיים פקודיהם, לשלם המס המוטל עליהם, שלא להבריא המכס, להתפלל בשלומה של מלכות, שלא להתפרץ חלילה מעל אדוניהם (י). עדים המה כל הפקודים הנאמנים, אשר הורישו לנו חז"ל, במקומות רבים בים התלמוד, ואשר ראה ראינו, שהתלמוד כלו אומר אהבה ושלום לכל המין האנושי" (יא) ועדים המה ספרי דה"י, אשר מעולם לא שמענו

דער יודען להד"ר גראטען סער באנד, 75 ד. 42. (ט) ואשר על ידי זה השכילו אנשי כנסת הגדולה לתקן התפלות דוקא בלשון הקדש, כדי שיתפללו כל ישראל בארצות פזוריהם בשפה אחת ודברים אחדים (ראה אבזרייהו"ס בהקדמתו), וכל מי שיש בו ריח פאטריאטיזמוס, לא יאצה לשנות מעתה, להתפלל בכל לשון.

(י) כתובות קי"א, ג' שבעות השביע הקב"ה לישראל... ואחת שלא ימרדו באומות העולם. (יא) כמבואר בכמה תשובות הגאונים ובספר היקר זרובבל, ולא כזעל הארצות, שפקפק גם ע"ז.

ונדחק , מפשטי ת תכלית : מרא" .

ולעשות בלמודיו זור ; רק כדברי לב-טהור מעמים , הלא זה לקחה , פי מעלה המין אשר אם כשרים לו באחת ברי עמל , וברית ,

בתורה ! מחוקקים ירות בין לחיוב . והיו כלם נושבו

שמענו ולא ראינו (יב) , שעשו היהודים הפזורים , איזה קשר
או מרידה בכל ארצות פזוריהם נגד מלכיהם ושריהם . ועוד
יתר תועלויות רבות דומיהם . יש) הלא לנו לצייר בדעתנו את
רוב התלאות והצרות אשר סבלו היהודים ע"ר דביקותם
באמינתם (מאשריראלאניע) . ועל דבר אשר החזיקו במעוז
התלמוד . מה רבו משטיניו עצמו מספור, ומה רבו מענותיהם.
רבוא רבבות קמגורים בכל רוח ורוח, הן מן הצדוקים והכיתוסים,
ומן הרשעים כאייזענמענגער ודומיהם . אבל עוד לנו לאסף
כמו כן את מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד , הן מחכמי
ישראל , והן מחכמי או"ה (יג) . ב) עוד יש לשום עין על
כל דרכי הליכות התלמוד , המיוסדים על אדני פו , להבין
ולדעת דרך הראשונים בעלי מגלות הסתרים , המשניות
וברייתות הקדומות , ואיך השתמשו מסדרי התלמוד האחרונים
בהם , אשר לגודל ישרת לבם המהור , לא שינו את צורתם
הראשונה , לתועלת חקרי קדמוניות , רק הביאום כפי שמצאום
בארנינאל הראשון , ובצדס הגיהו מה שהגיהו , ע"פ שכלם
הישר , וכן ביתר הליכותיהם , בשינוי לשון המסכתות , ועוד
יתר דברים רבים דומיהם (יד) .

(יב) וכגון דא הוי ראייה (עש"ך ח"מ סי' ל"ז ס"ק ל"ח) .
(יג) כמו האדון מיכעלים , עיין זרובבל מצוא ל"ד 21 . (יד) ועד"ז
יובן אמרס ז"ל (ב"ק ל"ט :) "ת"ר שור חש"ו שנגח ר' יעקב משלם
ח"נ. והקשו ר"י מאי עבידתיה אלא אימא ר' יעקב אומר" אשר קשה
להולמו בראשית ההשקפה , וכגון הוא לפי הכלל , שהביאו את
הברייתא כלורתה מבלי שנות בה מאומה , ואח"כ הגיחו בלדס . והקשו
על השאר .

הוא הדין אמרס (יג) . עיין זרובבל מצוא ל"ד 21 . (יד) ועד"ז
יובן אמרס ז"ל (ב"ק ל"ט :) "ת"ר שור חש"ו שנגח ר' יעקב משלם
ח"נ. והקשו ר"י מאי עבידתיה אלא אימא ר' יעקב אומר" אשר קשה
להולמו בראשית ההשקפה , וכגון הוא לפי הכלל , שהביאו את
הברייתא כלורתה מבלי שנות בה מאומה , ואח"כ הגיחו בלדס . והקשו
על השאר .

ית
הק
הצ
הת
ולר
ביו
בת
המ
פר
הח
מה
יבר
אמ
הש
הר
וכא
שא
הח

ג

חזו 'שוא וקסם כזב, האומרים
נאום ה' וה' לא שלחם, ויחלו
לקים דבר: (יחזקאל י"ג ו').

המבקרים מעולם, אשר נתנו לבם לבקר את התלמוד,
יתפרדו לכמה מינים שונים. יש מהם שבאו לחלוק על
הקבלה כולה, והם המבקרים הקדמונים, כמו השומרונים,
הצדוקים, הביתוסים, והקראים, אשר התחכמו לעקור את
התלמוד בעודנו באבו, עוד בראשית אביב ימי חלדו.
ולתכלית זאת הקימו בתי אביון רבים, למען העריך וכוחיהם
ביר רמה. ועל אלה כבר נמצאים כמה תשובות מכפיקים
בתלמוד עצמו; ואשר הרוב מן הכתות האלה, הוגו הלאה מן
המסילה ונדרחו אחרי שרירות לבם, הלאה מן המטרה, כי
פרצו בבקורת ויעבורו, להכחיש גם בתורת-משה. כי באמת
החולק על הקבלה ובביאור אחד משרשי המצות, והנוטה
מהגיון דברי הסופרים, סופו להכחיש גם בתורת משה, כי
יכה על הכפתור וירעשו הספים. והמבקרים ממין הזה, האף
אמנם יתכן להיות, אשר עוד לא שורשו מארץ חיים, ועוד
השאירו רושמיהם העתיקים בלבנות איזה כאחב"י, כמו כת
הרעפארמען בחו"ל, בכל זאת אין אחריותם עלינו, כי אלה
וכאלה רחוקים המה מגדר הבקורת על צד הויכוח, ובכ"מ
שאין יד עדיהם משגת לבא במשפט על כל נעלם, יבא צד-
החופשה אשר בלבם, ויכריע בחוקת היד, לאמר: אין לנו

חלק

איזה קשר
יהם. ועוד
ברעתנו את
דביקותם
וזיקו במעוז
מענותיהם.
והכיתוסים,
לנו לאסוף
הן מחכמי
זום עין על
פז, להבין
המשניות
האחרונים
את צורתם
וי שמצאום
ע"פ שכלם
זות, ועוד

(יד) ועד"ז
יעקב משלם
אשר קשה
הביתו את
לדס. והקס

חלק בחורה ולא נחלה בתלמוד, ולכופרים בעיקר, כבר אמר
התלמוד והזהירנו שלא לענותם דבר, דכש"כ דפקיר טפי".
ויש מן המבקרים שאינם חולקים על כל התלמוד כלו,
רק לחלק יצאו, לאמר שמועה זו נאה וזו אינה נאה, את
האגדות ידוחו בחוקת היר, ויאמרו כי מן הלצנים נכתבו,
ויאמינו בנפשם, כי חכמים המה יותר מן רבנן סבוראי,
והגאונים, ורבינו סעדיה בראשם—אשר לדעת קצת נכתב
התלמוד בזמנם—וטעו לאסוף כל האסופות בלי דרישה ובלי
חקירה, והוציאו לעז גם על איזה סוגים מן ההלכות. אבל
גם בזה אין קצה לרוב החבורים שנתחברו למען הצדק את
התלמוד, כמו ספרי הרמב"ם, הרמב"ן, בעל עקידה, עקרים,
רלב"ג, ודומיהם, ובכ"מ ובכל זמן שפקרו המינים, שם אתה
מוצא תשובתם בצד, אשר השכילו חכמי כל דור ודור,
וחברו ספרים יקרים, לסתום פיות המשטינים והמקטרגים
בתשובות אמיתיות ונכונות בלי ספק, לקיים מה שנאמר:
"רא"א הוי שקוד (טו) ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס".
והנה יש מן המבקרים המחזיקים בתלמוד למראה עין,
בימין דוחה ובשמאל מקרבת, למען המשיך לבות ילדי בני;
לוחמים נגד המסטינים בסמני טהרה, ובקרבת ישימו ארבעם,
לחלוק על פסקי שלחן הערוך, ויוציאו עליו לעז שאינו לפי
רוח התלמוד. ויתאמרו בזה, שאינם חולקים על התלמוד,
רק מבקשים (כדברים כמדקרות חרב) מאת הרבנים, להסיר
את השלחן הטהור מהיכל ה', ולשום תמורתו שלחן בלחם

מגואל

(טו) לדעת מ"ש (כתובות מ"ג:) שקוד מנו שמואל, יתכן שנקרא
כן ע"ש שהיה משיב תמיד למינים דברים נכוחים. ובספרי שרשי ה"ס

מנו
ברו
במנ
וכיו
באז
בשנ
מדע
מתו
מדר
שנה
(טז)
תשו
וכן
בשנ
ונאכ
מבנ
הלא
בס'
בדב

יתכל
(1)
(5)

חטא
מוה'
עמדן

מנואל. פנה חדשה היא בגדר הבקורת, אשר פשתה כמפחת ברור הזה. אבל המעמיק בדבריהם ישוב יראה, כי הצטיירו במסוה אמונת שוא, והמה בקשו לעקור את הכל. ואלה וכיוצא באלה, הן המה צאצאי מורדי האור אשר קמו באשכנז, זה ערך חמשים שנה. וחברו ספרים אשר נקבו בשמות קנאת אמת, ואור הנגה. שם התפארו בלבם הנבער מדעת, לככות נחלת התורה והמצוה מלב ישראל, והראו מתוך דברי הש"ס והפוסקים הראשונים והאחרונים, כי תעו מדרך הישר כל גדולי ישראל במנהגיהם זה קרוב לאלפים שנה. אבל כבר קם נגדם הגאון מחבר ס' צרור החיים (טז) וקדש ש"ש ברבים, והוכיח זיופם שזייפו להפיץ בישראל תשובות מזויפות מאת רבני איטליא אשר לא היו ולא נבראו. וכן בשנת 1839 נדפסו כמה קונטרסים בלונדון, הנקראים בשם נתיבות עולם. ובהם טענות ומענות אשר כבר נשנו ונאמרו בספרי הקראים והשבתאים, וגם מקצת מתנגדים חדשים מבני ישראל וזולתם, וכן מאייזענמענגר וקיצריני אשר תאונים הלאו. וגם נגדם קם החכם המפור' ר' יצחק בער לעווינזאהן, בס' אחיה שלוני החוזה, ובס' זרובבל, ויסתום פיהם בדברים נמרצים וישרים המקובלים מן הדעת והשכל. והנה אם ישימו המבקרים לנכח פניהם את כל הרשימה אשר

יתבאר חי"ה בחרוכה. (טז) ס' לרור החיים, כולל ט' סו"ת. 1) קול השיר. 2) עונה לחש. 3) שפתי ישנים. 4) לשון חש. 5) בישיס חכמה. 6) שפה נכריה. 7) נגינות נגן. 8) כסוי חטאה. 9) קץ הימין, חזרתיו אני הנעיר חברה באחמ"ו הגאון מוה' ארי' ליב זללה"ה, נושא על כתף עבודה ה' לתורה ולתעודה בק"ק עמדן יע"ה, באמשטרדס ה' תק"ס.

כבר אמר
יר טפי".
מזד כלו,
אה, את
נכתבו,
סבוראי,
צת נכתב
ישה ובלי
ת. אבל
הצדק את
עקרים,
שם אתה
ור ודור,
זמקטרגים
שנאמר:
פיקורוס".
דאה עין,
לדי בני";
ארבם,
זאינו לפי
התלמוד,
להסיר
חן בלחם
ל
כן שנקרא
סי הים

אשר רשמתי למעלה (פרק ב'), ואשר אינה מדוברת רק בדרך כלל, ואשר עוד סעיפיה וסעיפיה רבו לאין כפורות; ואם יעריך אז את כל טענותיו אחת מול אחת, במשפט צדק אמונה אומן, הלא אז יראה כי כל שאלותיו וטענותיו תהיינה בטלות ומבוטלות לא שרירין ולא קיימין. יש מהם שיבוטלו בגדר המקום, ויש שיבוטלו מפאת גדר הזמן, ויש מגדר דרכי הגיון התלמודי כו' כו', ודברים דומיהם.

ולחנם טרחו ויגעו איזה מאחב"י לענות את האספסוף אשר בקאסעל כאולתם, כי מי לא יבין אשר לא יתכן דרך רשע כזה, למצא מסכמים בקהל עדת ישראל; כי אם באו לעקור תושבע"פ, הלא ירנמו כצורר אבן במרגמה מצרור החיים. ואם באו לעקור את הכל כצרי יהודה ובנימין, הלא אמור יאמר להם זרובבל אשר גם מחוקקים לעמים לא באו לבטל מן התורה אף קוצו של יו"ד, והמה בקשו לעקור את הכל. אמנם השאור שבעיסה אשר החמיצו בני דור הפרוץ זה לפני חמשים שנה, העלה שיאור וסידוק כקרני חגבים גם בימינו אלה. יש אשר יהינו גם היום ויעפילו לעלות אל הר סיני, להכחיש כל הלמ"ט, יתיצבו הכן במערכות ישראל לצאת חלוצים במלחמה, ולהתעות ילדי ישורון בחלקת לשון נכריה, ויציבו בחינות לעקור את הקבלה, ולבטל דברי השולחן ערוך, במצאם איזה דברים בפירושי הפוסקים הנובעים מספרי הקבלה, ושבו גם היום להעתיק מן התלמוד איזה דברים אליגאריים, להבאיש את ריחו בעיני תינוקות של בית רבן. והנה הנער העברי אשר לא ידע עוד קרוא ספרי המשמינים והמצדיקים, בעורו בכפו יבלעם, כדרך כל עולל אשר כעיר פרא יולד; הן הוא לא ישקול בפלם, האם צדקו דברי הסחרף, הכתובים על מהרת לשון הקדש, והנדפסים

על

על
על
יקל
כאי
ישו
על
שה
חוק
וכלו
את
הש
נגדו
ומי
נוסן
אחו
יבא
ומנו
כן
ע"ד
כרל
כי
דוד

על ספר מכתב-עתי, רק ישמח לדברי המחרף, יקרא ויתקצף על אבותיו אשר העמיסו על נפשו את עול תלמוד הקשה, יקלל במורהו ובאלהיו. זה חלק ילדי ישורון הקוראים דברים כאלה, וזה פרי מחבריהם.

ע"כ שתי הלום אל חכי שופר, והנני קורא אליכם ילדי ישורון בשם ה' צבאות, שמעו נא לדברי אבותיכם האמונים על ברכי התורה, המסורה לנו מרור רור, מאבות זקני האומה שהיו כלם זקנים, חכמים, נבונים, פילוסופים, תוכנים, חוקרים טבעיים, ומה שאחר הטבע, וכלם ידעו את התורה, וכלם עשו באימה וביראה רצון קינם. — השמרו מן המעריצים את התלמוד למראה עין ומוציאים דבה על הפוסקים בעלי השו"ע! בינו נא מי המה ראשי הפוסקים אשר יצאו ללחום נגדם, האלפסי! הרמב"ם! הרא"ש! המור! הב"י! בעל המפה! ומי המה תלמידיהם? אשר רובם ככולם עסקו בחכמות חיצוניות נוסף על תלמודם (ז). ולא תסורו מאחרי ה' אלהיכם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, לא תשמעו לכל הרברים אשר יבאישו את התלמוד ואת השלחן ערוך, שונאיכם ומנדיכם. לא תאמינו לאלה המחפאים עלימו דברים אשר לא כן, כי שקר נסכם תהו ורוח.

(ז) הרמב"ם נודע. הרי"ף נמלא ג"כ בחבורו דברים מצווארים ע"ד חכמת הלשון. ר"י הישראלי חבר ס' יסוד עולם לבקשת רבו הרא"ש ז"ל. הרמ"א נודע בחבורו חזרת העולה וצו"ח שלו להרש"ל, כי עסק בחכמת חילוניות. וכן תלמידו ר' דוד גאנז חבר ס' למח דוד, וס' נחמד ונעים על התכונה; ורבים דומיהם.

ת רק בדרך
נ כפורות ;
ושפט צדק
תיו תהינה
שיבוטלו
נגדר דרכי
האספסוף
יתכן דרך
ני אם באו
ר ה תיים.
הלא אמור
באו לבטל
את הכל .
הפרוץ זה
זגבים גם
אל הר
ת ישראל
לקת לשון
טל דברי
הניבעים
מוד איזה
של בית
דא ספרי
כל עולל
אם צדקו
והנדפסים

ד

אל תען כסיל כאולתו פן תשוה לו גם
אתה. ענה כסיל כאולתו פן יהיה חכם
בעיניו. (משלי כ"ו ד' ה')

אל תען בעירך, ענה שלא בעירך.
(רש"י זמג"ח ע"פ מדרש משלי).

המבקרים ממינים הנוכרים, רבים המה המתפרצים גם
ברור הזה. והנה זה לא כבר, ראה ראינו גדר הבקורת
ממין השלישי הנוכר לעיל (פרק ג'), והנה במכתב עתי המליץ
(יח) קם אחד ויעבר קול במחנה העברים; אין קול ענות
גבורה, ואין קול ענות חלושה, רק קול לו קול קורא אלי
מערכות הרבנים, במאמרו, נוספות לארחות התלמוד
(יע) בשנותו את מעמו (כ) ואת שמו (כא), לשנות את הש"ע,

זה

(יח) ש"ז מן N° 8 עד N° 12 והרצ המו"ל העיר שם כי נתעכב אללו
המאמר ג' חדשים מטעמים שונים (?). (יע) מאמרו ארחות התלמוד
הוליא לאור במליץ בשנה העברה. (כ) בארחותיו שם מטרתו להנדיק את
התלמוד נגד טענות בעל בחינת הקבלה, ובנוספותיו הספקך לדבר
סרה על השו"ע, ובדרך העברה גם על התלמוד. (כא) בארחותיו
כנה א"ע הערליכטסזאהן, ובנוספותיו ליליענבלום, והוא הוא, וכפי
ששמעתי שם משפחתו הנכון הוא באנדער און.

זה
זה
נוס
מצ
לג
נוס
עד
מיד

הא
פר
עת
רע
בס
הר
אלו
שב
מו
חל

כל
מיו
למו
תש
מן
ברו
נא

זה ספר שלחן המהור אשר לפני ה', אשר מימיו אנו שותים
זה רבות בשנים, בהביאו איזה מאמרים קטועים, הבלתי
נוסדים ע"ד המבועית, והנובעים מספרי הקבלה; ומהן אשר
מצא סותרם מן התלמוד, ובזה יסיר את קדושת השו"ע,
לגלגל עליו ענן ואבק וחשכת צלמות; ויגזר אומר, כי לא
נוסד על רוח התלמוד, ויתברך בטענותיו כי תעצמות הנה,
עד שהרהיב עוז בנפשו, להרעיש את הרבנים מכסאותם לדרוש
מידם ש"ע חדש.

וכאשר עברנו על כל דבריו, וראינו שאין בהם ממש,
האמת נגיד כי הישב חרה לנו ע"ז, לאמר איך יעזז איש אחד
פרטי, לפרסם רעיון משחת כזה במחנה העברים ע"י מכתב-
עתי, בעיני כל עם הארץ. כי לא כל אדם מוכשר להיות
רעפארמאטאר, והן הן הדברים הראוים להיות נדברים, רק
בסוד יראים, צדיקים, חכמים ונבונים, הרחוקים מתאוות,
הרחוקים מחנף ומשוא פנים והשלמים בכל המדות, ואשר
אלו בודאי לא יבטלו אף קיצו של יו"ד מן הדינים העקרים
שבשו"ע; ולא להשמיע דברים זרים כאלה במכתב-עתי לפני
מוזרות בלבנה. ועתה מה יענו הבווערים ע"ז: "אין לנו עוד
חלק בשו"ע ולא נחלה בתורת אל שדי"!!

והנה כל בעל שכל ישר, הלא ירא ויבין לאשורו, כי
כל הדברים אשר הוא מגבב עלינו, הוא וכיוצא בו, כבר
מיושבים הם בדרך כלל, ע"פ היסודות הנאמנים, אשר זכרנו
למעלה (פ' ז'). אבל למען לא יתפארו עלינו שנית כי חסרי
תשובות אנחנו, ע"כ שמנו מגמתנו הלום, להשיב על איזה
מן הטענות של המערערים האחרים, ועל איזה מבעל הנוספות
בדרך פרט. ות"ל יש אתנו חבילות חבילות של תשובות
נאמנות, הבנויות על יסודי האמת והאמונה. ואולם באיזה

ה לו גם
היה חכם

בעירך .
(י)

ופרצים גם
הבקורת
עתי המליץ
קול ענות
קורא אלי
התלמוד
את הש"ע,
זה

כתעכז אללו
זות התלמוד
להלדיק את
הסך לדבר
באחרותיו
הוא, וכפי

מן הפרטים אשר נזכיר פה, הלא ירא וישפוט כל קורא נאמן,
 כפי רחב לבו המהור, אשר כל הטענות כלן, הן ותולדותיהן,
 ותולדות תולדותיהן ביוצא בהן, במלין ומבוטלין, לא שרירין
 ולא קיימין, ואין כל אפל ואין כל אבק, אשר יוכל להאפיל
 את שמי התלמוד והשו"ע, וכאשר תעבור גם רוח קל של
 משפט צדק, כעברה ותטהר, ואותביו יזהירו כצאת השמש
 בגבורתו.

והנה לא בסופה ולא בסערה דרכנו בזה, לצאת הלילה
 לקראת נשק, בחרופים וגרופים הנוגעים אל עצמות (דיא
 פערואַנליכקייט) של כל מערער, כי ידענו אשר לא תהיה
 הפארתנו על הדרך ההיא; אבל כל מגמתנו להשיב לכל
 טיען ומסית בדברים שקולים וגמרצים הנוגעים לתכלית הענין,
 ולא פלטה קולמסנו רק איזה דברים שגונים, כפי איכות
 חיוב הבקורת לבד. וזה החלי בשם הי"ת.

(א) יש אנשי און, הלא המה בעלי ברית האלדהיים ורעין,
 אשר הטילו ספק בתורת משה ואמרו: "כי נאבדה מתוך
 הקהל בימי מלכי ישראל ויהודה, וחלקיהו הכהן הגדול, בדא
 את הס"ת מלכו, ויתנה לשפן ויקראה לפני המלך יאשיהו"
 שהי' או בן י"ח שנה (שנת לו: ועיי"ש ברש"י). והנה האנשים
 האלה, לא שמו אל לבם, כי היתה ס"ת בארון, אשר כתב
 מרע"ה, ולא נגנו אלא לאחר יאשיהו (עיינ מ"כ בשם הריטב"א
 ז"ר פ' ט')

והנה הרמב"ם כתב (ריש ס' ס"ת) המלך מצוה עליו לכתוב
 ס"ת וכו' ומגיהין אותו מספר העורה וכו'. הרי שהיה תמיד
 ס"ת בעורה. והנה הכ"מ לא מצא מקור לזה, ובה' מלכים
 מצא שהוא מירושלמי. וכתב לי אאמור"ר הרב הגאון מהרא"ם

זלה"ה

זלה
 "ד)
 "מצ
 "לב
 "בפ
 "דב
 "לל
 "תל
 "בל
 "הל
 "כל
 "בד
 "ספ
 "הע
 "לח
 "ראי
 "בן
 "בכו
 "ידע
 "שם
 "התנ
 "כ"ג
 "אמו
 "ועי
 "לחכ
 "בשו

זלה"ה (ג' חדר סרכ"ס) וז"ל: „ואני לע"ד מצאתי מפורש בקרא
„(דברים י"ד) והי' כשבתו וגו' מלפני הכהנים הלויים—וכבר
„מצאנו שנצטוו רוענו בעת סלוקו לכתוב את התורה וללמדה
„לבנ"י, כרתיב ועתה כתבו לכם וגו' ולמדה את בנ"י שימה
„בפיהם. הלמוד הזה בודאי אינו ר"ל הלמוד מהלכות וביאורים,
„רכבר למד עמהם כל הארבעים שנה. אבל הלמוד הזה הוא
„ללמד אותם המסורה הנאמנה, וזהו השימה בפיהם, שהדבר
„תלוי למסור הקריאה הנאמנה במלא וחסר וכו', הכל כראוי
„בלי שיפלו שנויים ממוייפים וכדומה—וכן עשה—וצוה ע"ז את
„הלויים לשום את הספר הנאמן הזה בצד הארון, וממנו יכתבו
„כל הספרים ויהיו בטוחים מזיוף—ובזה נבוא להבין הקושי
„בהספר שנמצא בימי יאשיהו המלך—כי לדעתי היו הרבה
„ספרים בין העם, אבל מזוייפים לפי דעתם, כאשר עשו
„השומרונים, אבל זה האיר עיניהם, והדברים ארוכים, ותן
„לחכם ויחכם עוד" עכ"ל, שפתותיו דובבות בקבר. ויש להביא
ראיה לדברי המאו"ר ז"ל, מהא שכתב רש"י (שם כ"ו:). עד
בן י"ח שמצא חלקיהו את הספר ועיין ודקדק בתורה בדיניה
בכתב ובע"פ והבין שמא טעה בדינא, שאם לא כן מנין
ידע תושבע"פ. ועיין ח"מ סי' ז' סעיף ג' ובס' תפארת יעקב
שם, וצע"ק.

(ב) רבים מן המתלוצצים, כבואם לחפש אחר בדקי
התלמוד, שמו להם למשל ולשנינה את מאמר התלמיד (כ"ג
כ"ג:) בעי ר' ירמי' רגלו אחת בתוך ג' אמה ורגלו אחת חוץ לג'
אמה מהו, ועל דא אפקוהו לר' ירמיה מבי מדרשא, ופירש"י
„ועל דא אפקוהו שהיה מטריח עליהם" והנה מצאו כאן מקום
לחמוד למו לצון, ולדבר תועה על רז"ל שהעמיקו חלילה
בשאלות ובאבעיות של הבל, עד שהוציאו את האיש המצוין

ר'

קורא נאמן,
ותולדותיהו,
לא שרירין
וכל להאפיל
רוח קל של
נאת השמש

נאת חלילה
נמות (דיא
לא תהיה
השיב לכל
בלית הענין,
כפי איכות

יהיים ורעיו,
בדה מתוך
הול, ברא
ד יאשיהו"
ה האנשים
אשר כתב
זס הריעצ"ח

עליו לכתוב
היה תמיד
ה' מלכים
ון מהרא"ם
ז"ה

ר' ירמיה' תלמיד רב הונא מבית המדרש, ועוד רבים לצנות דומיהם, המלאים בכל ספרים החפשים שחברו בדור הזה, ובאיזה מאמרים באיזה מכתבי-העתים.

והנה על המאמרים האלה אשר היו לשנים בעיניהם, נאמר כדברי ארון הנביאים (ז"ל ז') "בשעה שהיה משה כותב את התורה כו' כיון שהגיע לפסוק נעשה אדם, אמר לפניו רבון העולמים! מה אתה נותן פה למינים? א"ל כתוב, והרוצה לטעות יטעה.

ולמען באר את הענין לאמתו לפני יודעי דת, הנני להקדים דבר נכבד אחד: הנה בכל הלמודים היקרים המשובצים בדברי התלמוד, מצאנו עוד למוד אחד מדעי, ונקראה בשם חכמת השיעורים, ר"ל שהתחכמו חז"ל לקצוב שיעורים נכונים, בדברים הנוגעים לחכמת הטבע וסעופיה, כמו חכמת הנתוח (אנאטאמיע) ודומיהם. הם אמרו (כריתות י"ד.) "אין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים". (שבת פ"ה) "חמשא בשיחא לא ינקי מהדרי". (ר"ס י"ג) "כל תבואה שנקצרת בחג, בידוע שהביאה שלישי לפני ר"ה". (שס) "בארבעים סאה הוא טובל, במ' סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן". (שס) "כביצה מטמא טומאת אוכלים, כביצה חסר שומשום אינו מטמא טומאת אוכלים". (שס) "ג' על ג' מטמא מדרס, ג' על ג' חסר נימא אחת אינו מטמא מדרס", ורבים דומיהם. והנה הלמודים האלה לרוב אינם נדרשים מן המקרא, ואינם הלמ"מ רק נאמרו בגדר חכמת הטבע, כפי שהתחכמו חז"ל בכל החכמות לקבוע הלכות הטבע בדיוק נפלא. והלא ידענו אשר רבים מן המתחכמים ירבו ספיקותיהם באמתת השיעורים שנאמרו-מפי חז"ל. והנה לאלה ראוי להראות אשר כבר קדמו חז"ל עצמם, ושם (בשבת) אמרו חז"ל: "מגלן דהא

דקים

דקי
להו
בקי
תתו
על
המו
לכא
אש
המו
דבו
בני
אין
בה
הלן
הח
מא
יש
ב)
והו
שיו
אבו
סלו
חיו
ל"ד
מק
כמ

דקים להו לרבנן מילתא היא? ופירש"י, "מנ"ל דהא דקים להו לרבנן בשיעור יניקה מילתא היא למסמך עליהו, ולומר בקיאים הם החכמים בעבודת ארמה לידע כמה יונקים, שלא תתמה לומר מי הודיע לבריות שיעור יניקה ואיך יוכלו לעמוד על כך" עכ"ל. ובאמת פלא הוא לכאורה בשאלת הגמרא המטלת ספק בדברי רז"ל, ובפירושו רש"י ז"ל שהאריך בזה לכאורה יותר מדאי שלא כדרכו.

אבל פשוט הוא, כי הלא ידוע דרך רז"ל מיסדי תושבע"פ, אשר כל דבריהם לא נאמרו בגדר נבואה, כאמרם אלה המצות, מכאן שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, רק כל דבריהם בנויים על יסודי הקשי ההגיון, ע"פ למודי ג"ש, ק"ו, בנין אב, ודומיהם המקובלים להם מפי רבותיהם, כאמרם אין אדם דן גז"ש אא"כ קבלה מרבו. וכ"ז בדרשות החלויות בהבנת המצות והפקודים שיש להם רמז במקרא, אבל הלמודים שאין להם התלות בכתובים, רק יסודם בחכמות החיצוניות, הנה לרוב היו להם ההלכות האלה מקובלות ג"כ מאת חכמי השבע הראשונים מימי קדם קדמתה. א"כ לדברי יש שני מיני קבלה: א) קבלה, שהיא הלכה למשה מסיני, ב) קבלה, שהיא חכמה מקובלה מנח או איזה חכם קדמוני. וההבדל ביניהם: שאם הדבר מקובל מסיני, אין מן הראוי שיהא לזה עוד כתוב מפורש בתורה, אבל לקבלת נח לא אכפת לן אם מרח וכתב לן קרא. כן כתבו התוס' (מולין סא). ד"ה כל עוד. וכמו כן מצינו (פסחים נ"ב:) גמירי אין חיה שביהודה גדילה כו', ופירש"י מסורת מאבותינו, וכן (זכמים נ"ד) גמירי דסנהדרין בתלקו של יהודה היו יושבין, היינו דרך מקובל מאבות. ועד"ז יש לפרש כל "קים להו לרבנן" שבש"ס כמו (ריש ז"ק) ט' עברי נזקין י' עברי מיתה, וכמו (יומא ע"ט).

וקים

ב"ם לצנות
בדור הזה,

בעיניהם,
שהיה משה
ודם, אמר
א"ל כתוב,

נני להקדים
המשובצים
וראהו בשם
ב שיעורים
כמו חכמת
ד" (אין
חמשא
צרת בחג,
סאה הוא
ההן". (טס)
שום אינו
ג' על
הם. והנה
ם: הל"מ"מ
חז"ל בכל
ענו אשר
השיעורים
אשר כבר
גלן דהא
ים

וקים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה, בציר מהכי לא
 מיתבא דעתיה (ונספרי ע"ר סי' יתנאל זה בלחוכה).
 והנה מין השני מן הקבלה שזכרנו, הלא השכל יחייבנו
 שאין ראוי להאמין בה, רק אם תהיה לנו ידיעה ברורה,
 שהיתה חכמה כזאת במציאות, אשר על ידה באפשרנו
 להניח במופת, התוצאות (רעזולטאטען) הנאמרות. ויתבאר זה
 בד"מ; שאם יבא בד"מ, התוכן המפורסם הארון לעוועריעה,
 ויאמר כי מצא בחשבוננו, בלי כלי השקפה, כוכב אחד חדש
 בשער השמים, בגבהי שש מאות מיליון פרסה; האם ראוי
 להאמין לו, ולא לחשוב אותו למשוגע או משקר?—ההתשובה
 ע"ז הלא היא פשוטה; אם יש ביכולת חכמת התכונה למצא
 ע"פ חשבונות צודקים כוכב חדש במרחק רב כזה, בודאי מן
 הראוי להאמין לכל תוכן מפורסם אשר יאמר כי יגע בחשבוננו
 ומצא. אבל אם יהי' זה מן הנמנע בחכמת התכונה, בודאי
 אין ראוי להאמין לו. וכל בעל שכל ישר יודה לאמתת
 המשפט הזה.—ועד"ז יתבאר שפיר אמרם ז"ל: "מגלן דהא
 דקים להו לרבנן מילתא היא", כלומר שבאפשרות חכמת
 הטבע למצוא היריעה הזאת? ומשני דאר"ח בר אבא כו'
 מלא קנה זה לזית כו' כלומר שמצינו חכמה כזאת.
 נמצא מעתה שאין לפקפק עוד בשעורי חז"ל בכ"מ, יען
 שכל דבריהם קצובים ומשוערים ע"פ חכמת הטבע, אבל
 בכל זה מצינו (ר"ס סס) אשר ר' ירמיה' הסתפק ע"ז והוציא
 א"ע מההלכות הקבועות האלה, ושם נאמר: "א"ל ר' ירמיה'
 לר' זירא וקים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש, א"ל
 לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא, כל מדות
 חכמים כן הוא כו", נמצא שר' ירמיה' פקפק ע"ז והוציא א"ע
 ממדות חכמים, ור"ז הוכיחו ע"ז.

והנה

המו
 מצו
 בעי
 חוץ
 ע"כ
 לענו
 חור
 היא
 תלכ
 קצר
 שבר
 דמו
 דכל
 שבר
 מבי
 כן
 ר' י
 לטע
 צד
 החכ
 כח
 פרי

והנה (ז"צ סס) אמרו רז"ל ג"כ שעור קצוב כזה : כל המדרה אין מדרה יותר מנ' אמה, הנה משמעו שהוא שעור מצומצם ; שאין מדרה יותר מפילו פסיעה אחת . נמצא אשר בעית ר' ירמ' "דבעי רגלו אחת בתוך נ' אמה ורגלו אחת חוץ מנ' אמה" היתה כונתו לחלוק ולהוציא א"ע ממדת חכמים, ע"כ שפיר אפקוהו על דא מבי מדרשא , כלומר שלא חשו לענות לו ע"ז דבר . אבל מצינו כמו כן , אשר ר' ירמיה חזר בו מזה , כאמרם (ר"ס סס) אמר ר' ירמ' לאו מילתא היא דאמרי , וכן (ז"צ קס"ה :) מצינו שנכנע לחבריו ואמר תלמידכם אני , ועל דא עיילוהו לבית המדרש .

והנה כל הדברים האלה שבארתי , כלולים המה במלים קצרים המסולאים בפז , בדברי ר"ת (ז"צ כ"ג . סוד"ס וע"ד) שכתבו וז"ל : "ונראה לר"ת דמשום הכי אפקוהו , משום "דמדרה אין מדרה כלל יותר מנ' אמה מפילו רגלו אחת , דכל מדת חכמים כן הוא" עכ"ל . ופשוט הוא .

והנה ראיתי בס' יוחסין (ערך אמוראים סוף אות יו"ד) שכתב : ר' ירמ' סתם בעל האבעיות כו', אשר הי' לעולם מבייש את הבבלים ואמר בבלאי מפשאי כו' עכ"ל , וכמו כן אמרו (סנהדרין כ"ד .) , במחשכים הושיבני כמתי עולם אמר ר' ירמ' זה תלמודה של בבל" גם פה מצאו המתפרצים מקום לשעות בו .

שוב ראיתי בצופה למ"ע המגיד (שנת תרכ"ז , N. 33 צד 261) מאמר אחד ככונה , גם אלה דברי ב"ג" ושם הביא החכם הזה דברי ר' ירמ' אלה , להיות לו לראי' על גרעון כח הבבלים , ומפאת כן גזר אוכר ופסק הלכה כהרב בעל פרי תואר , אשר במילתא דתליא בחילופי נוסחאות , תלינן

למימר

ג 3

ר מהכי לא
 (זוכה)
 ושכל יחייבנו
 עה ברורה ,
 באפשרנו
 ויתבאר זה
 לעוועריעה,
 אחד חדש
 האם ראוי
 -ההתשובה
 כונה למצא
 בודאי מן
 בחשבוננו
 גה, בודאי
 לאמתת
 גלן דהא
 חכמת
 אבא כו'
 ב"מ, יען
 ג, אבל
 והוציא
 ר' ירמ'
 א"ל
 מדות
 יא א"ע

למיטר דברייתא נשתבשה בתלמודא דילן, ונוסחא הנכונה
היא מאי דמייתי בירושלמי, וכתב ע"ז הגאון בעל יד מלאכה,
ואני בעניי לא ידעתי מנ"ל הא, ואני איש ב"ג ידעתי מנ"ל
הא, זה הוא כחכמתו ושכלו הישר, ומסוד ד' ליראיו.
עכ"ד.

והנה לפי הרברים הנ"ל שכתבנו בטלה מעתה כמו כן
ראיתו של החכם ב"ג, שלו יהי אשר ר' ירמי' גינה את
תלמוד בבלי, וכדברי בעל היוחסין; הלא זה הי' בעת שיצא
מבית המדרש, אבל לבתר דעיילוהו, הלא ראינו שחזר
מבל עניניו, והיה כפוף לרבותיו הבבלים, ואמר תלמידכם
אני, נמצא שהחזיר בזה עטרת התלמוד ליושנה.

ובעיקר פירוש מאמרו של ר' ירמי', כבר נאמרו ונשנו
פירושים הרבה מכמה וכמה גאונים, ע"ד הפשט והדרוש (ע'
יטועות יעקב ח"ח סימן תק"ג). אבל אנו אין לנו היום מצד
הבקורת, אלא מה שענינינו רואות בפשטן של דברים, ע"כ
הנני להעיר בזה, כי רבים המה הטועים בעיקר הדבר
ואומרים בנפשם, שרבי ירמיה שאמר במחשכים הושיבני זה
תלמוד בבלי, כוונתו על תלמוד בבלי המסוד בדינו היום,
והוא שמדרו רב אשי (סו' חולין כ' ד"ה אגא), שא"כ איך הביא
רב אשי בעצמו עדות וראיה לתלמודו שהוא מחשכים?
אתמהה?—אלא הנכון שגם קודם רב אשי, היו מאספים רבים
בבבל, שאספו כל שמועות הבבליים לספר שלם, ונקרא
"תלמודה של בבלי" כלשון ר' ירמי' בסנהדרין, או נקרא
"ששה סדרים" (חגיגה יו"ד). נמצא לפי"ז שכל החירופים
שנאמרו בירושלמי ובבלי דילן על תלמוד בבלי, לא קאי
רק על המהדורות הראשונות שנתחברו דורות הרבה וימים
רבים לפני המהדורא האחרונה, שעשה ראש גולת אריאל

רבנא

רבנא אשי, אשר עליו נאמר בספרא דאדם קדמאה (ב"מ פ"ו).
עד אכא אל מקדשי אל, (אבינה לאחריהם). אבל כשקם
רב אשי וחבר את הש"ס שלנו, הוא אסף כל השמועות,
אף אלה הנאמרות בתלמוד ירושלמי, כמ"ש בשיטה מקובצת
ב"מ (דף מ"ה:) שכתב וז"ל: „וכתב הר"ר יונתן ז"ל וז"ל,
ואין אנו חוששין לגמרא דירושלמי, דאותן רבנן סבוראי שסדרו
לנו התלמוד בבלי הביאו בו אותן סברות שהן כהלכה הנאמרות
בתלמוד ירושלמי, ורוב התלמוד בבלי מהן כגון דברי ר'
יוחנן ור"ל וכל הנקרא בשם רבי, ומה שראו שלא כהלכה
הניחו אותו בתלמוד ירושלמי" (מונח ב"מ כללי ב' התלמודים
אות ב').

א"כ סר מעתה כמו כן פליאת בעל הנוספות (המליץ
N. 8 הערה 1.) שהתפלא וז"ל: „לא אוכל להכחיד כמו כן
„את הפלא אשר נפלאתי, כי לפי עדות הגאון חיות, בספרו
„טבואת התלמוד לא באו בתלמוד ירושלמי דברים מוזרים
„רבים מעניני לחשים וקמיעות וכאלה, כמו בתלמוד בבלי, והנה
„מסדר תלמוד ירושלמי הוא ר' יוחנן, הנודע למאמין בדברים
„האלה, ומדוע לא שם דבריו בתלמוד ירושלמי, ודבריו באו
„אך בתלמוד בבלי יתר ממאתים שנה אחרי מותו?" עכ"ל.
פה ראינו אשר בחלקת לשונו מרי עברו, המיל מום בקדשים,
והי' עד מוים ומכחיש בעדותו של רב אשי מסדר תלמוד
בבלי. אבל כל דבריו בטלים ומבוטלים, ואין מקום לתמיהתו,
שאחרי שכל הדברים מן הירושלמי נעתקו לתוך תלמוד בבלי,
כדברי הר"ר יונתן שזכרנו, בודאי התרשלו אח"כ מעתיקי
הירושלמי להעתיקם, אחרי שכבר נמצאו בבבלי, וראי' לדברי,
שגם בימים האחרונים גרעו הספרים והמדפיסים כמה דברים
מן הירושלמי, שהרי כמה אחרונים נמצא בהם שהביאו
טאמרים

מאמרים רבים מן הירושלמי, אשר אין זכרון להם בספרי הירושלמי שלנו, כמו שהוכיח זה בטוב טעם ודעת הגאון חיות זלה"ה בספריו היקרים. — ועתה היש לזייף את תלמוד בבלי שלנו, מספרי ירושלמי הנמצאים בביה"מ דווילקאמיר? אתמהה!

ותמה אני לפי"ז מאד על החכם ב"ג, שסייע א"ע מהרב בעל פרי תואר, ולא אותיב ארדייה תיובתא מהרשב"ץ בספר "זהר הר קיע" על האזהרות, שכתב על ענין כזה דגרסת הירושלמי משובשת ונוסחת הכבלי היא דוקא (י"מ טס סוס ז') ושם (סוס ו') מביא בשם תשובות חו"י (סי' כ"ג) שאין לסמוך כלל על נוסחאות הירושלמי שבידינו, כי כבר ידוע שהנוסחאות מרובים ומפלגים בטעיות חסר ויתיר וחלוף, באופן שאין להחליט הדבר מתוך נוסחאות שלנו, ובתשו' הרמב"ן (סי' ז"ו) כתוב לאמר: כבר ידעת שרבו השבושים והנוסחאות בירושלמי, והסכה הגדולה מיעוט השגחת הלומדים בו ואין עומדין עליו רק אחד בדור, עכ"ל.

והנה אני ידעתי (מפי המאו"ר ז"ל) אשר החכם ב"ג נ"י הנהו איש צדיק וישר, ע"כ בודאי ישוב מדבריו אלה, ואף כי במקום שנותנים יד לפושעים להכשל בו. ולדעתי הסירותי בזה ת"ל את חרפת ש"ס שלנו, ויסתתמון ויתחרשון כל פה דובר עתק בגאווה וכוו, ועל השוגגים נאמר: רבש"ע כפר נא לעמך ישראל על חטא שחטאו לפניך בזלזול הורים ומורים, ויכירו וידעו כי קדוש הוא התלמוד בבלי לארוננו, וכל דבריו צרופים וברורים בכור בחינת האמת והאמונה.

ג) מן הדברים המתמיהים, רגילים תמיד שוטני התלמוד, להביא את המאמר (פסחים) ע"ה מותר לנוחרו, והוא כמו כן השאלה הראשונה בס' געל"ם, ועיין ישוב ע"ז בס' אחיה שלוני

השלוני החוזה (צד 32), והוא קצת רחוק. ע"כ הנני להביא
פה לפני הקורא את אשר שמעתי בילדותי מכבוד המאור"ד
הגאון מהרא"ם זצ"ל"ה, וזהו ת"ד: הנה לפי משפט הלשון,
הי' ראוי לומר, מותר לנחור את ע"ה כרג, והיה במשמעו
שבא להורות היתר לכל אדם להרוג את ע"ה. אבל עכשו
שכתוב, ע"ה מותר לנחורו" משמעו כך, שהע"ה מצד עצמו
הנהו מותר, כלומר מתחייב בנפשו, אבל אין אדם בארץ
שיהיה מותר להרגהו. והדברים ברורים.

ד) ראיתי בס' "דעת אלהים בארץ" שהביא את הגמ'
(פ' הי' קורא) אמר רב יוסף כו' דכי אחא רב שמואל בר
יהודה אמר אמרי במערבא ערבית דבר אל בני ואמרת
אליהם אני ה' אלהיכם אמת. א"ל אבוי כו' אמר אבוי הלכך
אנן אתחולי מתחלינן כו'. והנה המחבר הזה הטיח דברים
הרבה כלפי מעלה, וחשב תועה על אבותינו מסדרי תלמוד
בבלי כאלו טעו ח"ו בעדותם, ומקשה בעזות מצח, מנ"ל
להבבליים שבא"י דלגו בפ' ציצית, דלמא היו אומרים פרשה
שלימה אחרת (ויקרא י"ח ז'): "דבר אל בני ישראל ואמרת
אליהם אני ה' אלהיכם" ובאמת קושי' מפורסמת היא. ואנכי
כאשר עיינתי בזה ראיתי, אשר ת"ל כנים המה דברי רז"ל,
כי המקשה שכח, אשר פ' ציצית מתחלת ויאמר וגו', אבל
פ' עריות מתחלת וידבר וגו', וכן פירש"י להדיא לא יתחיל
א"צ להתחיל "ויאמר" ערבית עכ"ל. ורשב"י העיד ששמע
מבני א"י שהתחילו ויאמר, ומה שלא הזכירו חו"ל בהדיא,
משום דו"א מ"ר לכ"ע לא הוי התחלה. ולדעתי זהו אמת
לאמתו, ומעתה יסכר פה דובר עתק.

ה) יודעי התורה ומאמיניה יעריצו ויקדישו תמיד את
ראשי מחוקקי הדת, הן אלה העמודים אשר בית ישראל

נשען

נשען עליהם, אבותינו אשר יצאו ממצרים, האמינו בה' ויקדישו את משה אהרן ומרים, נביאי אל שדי וחזי-יה, וכן אבותינו מעולם נהו אחריהם להקדיש ולהעריץ; ראשיהם, שופטיהם, נביאייהם, מלכיהם, גדוליהם, חכמיהם, שוניהם, מעתיקיהם, נשיאייהם, גאוניהם, רבניהם, שבכל דור ודור עד היום הזה. לא כאלה רשעי ישראל, אשר נמו אחרי אלהי העמים הקדמונים, הבעלים והעשתרות, המה הביטו בעין סוררה אחרי משה במדבר, וצאצאיהם אחריהם בכל דור, הלעיבו במלאכי האלהים, ובקדושי שמו תהלה, עד לאין מרפא. על כן למחויקים בדת האמת, יקר כל מקרה כל ענין כל תוצאה, הכתובים על ספר דברי ימי העולם מפנינים, וכל הפצים לא ישוו לאיש אוהב עמו, לעומת יום חג-הזכרון אשר יחוג היהודי רבות פעמים על זכרונות כל ימי השנה. הן אחד היה בארץ עקיבא בן יוסף (יח) הן הוא הקים את הדת על תלו, והקים בתי-ספר רבים בישראל. רבים היו תלמידיו, אשר שתו דבריו לרויה, אשר הלכו מחיל אל חיל להראות אל אל בציון. אבל אף ה' חרה בעם ויתקדש בקרוביו לעיני העדה, וימותו התלמידים במגפה, וירב בבת יהודה תאניה ואניה. כאניה נשברת בלב ימים, כן רופפו עי"ז יסודי הדת, רוב העם עסקו בקבורת מתיהם, ועמוד אש התורה כוסה באפל בעמור ענן האבל והמספר; השמש קדרה בשחקים, וכסילים אורם לא יהלו, כן רבו קללת יום, על יומו עוררו

(יח) עיין ב"ב דף י"ג ריש ע"ב. דברים שלא נגלו למשה מסיני נגלו לר' עקיבא וחבריו. וכל יקר ראמה עיני, זה ר' עקיבא (ילקוט רמז שי"ו).

עוררו לויתן בימי ספירת העומר עד ח"י אייר, הוא יום ל"ג בעומר; ע"כ יוקר היהודי את זכרון ימים האלה, להיות קדושים לו, כיתר זכרונות העתיקים, כמות גדליהו, עבדות צען ופדותנו, ורבים דומיהם.

והנה הארכנו מעט בדבר הזה, בראותנו אשר בעל הנוספות קורא תגר על השו"ע, שהוא בורא דינים חדשים בימי העומר, דינים אשר אין להם כל יסוד בתלמוד, למזכרת מיתת תלמידי ר' עקיבא, אשר אחת לנו כיום אם מתו אז בשבועות אחדים אם לא? כי אם גם לא מתו אז בשני ירחים, הלא גם אז היו היום כלם מתים! עכ"ל. והן אמת דבר המערער הזה בנפשו, כי אחת היא לו, המלעיג על דברי חז"ל, לו ולא לנו, המוקירים דבריהם וזכרונותיהם הקדושים מפנינים, כמבואר.

ומ"ש „שהשו"ע בורא דינים חדשים" בזה יעור את עיני הקוראים, כאלו בעלי הש"ע ברו זאת מלבם, אבל לדעתי אשר רבינו הטור הביא את המנהג הזה בשם הנאוונים (יט) שכל דבריהם דברי קבלה.—ומה שצועק כברוכי' על חומר הדינים, והתאמץ שם לפלפל ולהתחכם שאין להשוות זה לצום גדליהו. לחנם טרח, ואמינא ליה, שקילא מיבותך ושדי אחיורא, כבר הורו לנו הפוסקים (חק יעקב שם סק"ב) שבוראי לא שוה, רהתם מחויבים אנחנו לצום מן הדין של ד"ק, וכאן אין כאן רק מנהג בעלמא, ובספק אין להחמיר באבלות ישנה דקילא, והוא רק מצד המנהג.—וגם רבינו הטור לא כתב דבריו בגדר אזהרה וציווי, רק כתב כלשון

נוהגין

(י"ט) כננ"י טו"ח ס' חל"ג נשס רבינו ירוחם נכ"כ. וי"א

„נוהגין“ בכל המקומות, בדרך ספור בעלמא, וכל מי שיש בו מדעת קונו, ורית פאטריאטיזמוס, יהלל את המנהג היקר הזה, ויענה כמוני: אלה מבקריך ישראל!

(ו) במאמרו „ארחות התלמוד“ (פ) קרא חגר, מדוע הושם לחק לישראל, לבלי הושיט הפץ ליד אשתו בימי נדותה, ממנהגו של רש"י ז"ל? והנה המערער הזה לא עיין רק בתוס' שבת (י"ג:) כמו שהביא בעצמו, אבל הרא"ש בכתובות (ס"ח.) כתב דמתנא דבי אליהו ראייה היא, מדקאמר שמא הבאת כו' אלמא דיש לינהר כו' ע"ש, וכן העתיקו הגר"א (יו"ד סי' קל"ה סו"ק ו'), נמצא שמנהגו של רש"י הוא מדין התלמוד. ואם שהתוס' חולקין ע"ז, הלא בודאי הלכה כהרא"ש שהוא בתראי, ואם יבוא לפסוק בכל מקום כהתוס', שהיו רק פרשנים ולא פסקנים, בודאי יבא לחדש אז „שלחן ערוך“ חדש! — ע"כ יפה אמרו המושלים, שאי אפשר להיות פקיד ברו"ל, אם לא יהיה בקי בכל הש"ס והפוסקים, לא כאלה השועלים בחרבות. — (אח"ז הביאו לפני N. 10 מהמליץ, וראיתי שכבר קדמני אחר בזה, והמערער מתעורר שם לדחות הדברים בשאט בנפש, וכל דבריו אין להם שחר).

(ז) כתב הנ"ל בנוספות (המליץ ש"ז N. 9) וז"ל: „בשו"ע א"ח סי' קל"ה נאמר „בנ"א החבושים בבית האסורים אין מביאין ס"ת אצלם לקרות בה אפילו בר"ה ויוה"כ" אם גם מלטול ס"ת איננו איסור מן התורה, ועשרה חבושים חייבים בקריאת התורה, בכל זאת אסרו; אך ר' אליעזר שחרר עברו

(כ) במליץ בשנה העברה N. 29 ועיי"ש גם הערת המו"ל, אשר ירד ולא ירד לשומק פוגחו (?).

עברו, שהוא איסור מן התורה, לדעת התלמוד (?) להשלים לעשרה (נרכות מ"ז) אשר בהיותם תשעה לא נתחייבו עוד בתפלה בצבור, ואך הוא הביא אותם לידי חיוב. וא"כ אין זה לפי רוח התלמוד! עכ"ל.

והנה במצאו קושי אחת על דברי הש"ע, מהר להחליט שאין דין זה לפי רוח התלמוד, אך לו קרא ושנה ושמש ת"ח הרבה לא ע"מ לקנטר, היה לו לדעת שהלא גם על ר' אליעזר קשה איך שחרר עברו ועבר בעשה למען המצוה; וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך? (ענת דף ד') אלא התם משום דר"א גופיה עשה מצוה בכך שהשלים המנין, וכן כתבו להדיא התוס' (נ"ג דף י"ג. ד"ה כופין). והשתא איך נתיר לאדם הפשי לטלטל הס"ת בעד החבושים, ואם באמת היה ביכולת החבושים ללכת בעצמם ולטלטל הס"ת, בודאי היה שרי להם בלי פקפוק, ותו לא מירי.

ואתה קורא נכבד, התשובה הזאת תספיק לך, ולהקיש כמו כן על השאר, אשר יוסרו מעתה התלמידים שלא שמשו כל צרכן, לגבב עלינו קושיות כאלה, לחבל ברם ה' צבאות. אבל לך נא אחרי ואראך עוד, עד כמה הגיעה כחה של בקורת בימים האלה ובזמן הזה. הנה המערער הזה החליט ב' דברים, ושניהם שוא ושקר בדבור אחד נאמרו: א) ע"פ דין השו"ע אסור להביא ס"ת אצל החבושים. ב) שאין דין זה לפי רוח התלמוד. וכאמרם עבירה גוררת עבירה.

ועתה הביטו וראו עד כמה הגיעה ערמת המתעים, ויפה אמרו המושלים, אם נבוא להביא כתובים מקושעים מן התורה, מבלי הבט מה למעלה מה למטה, מה לפנים מה לאחור, הלא נוכל להביא ראייה מן התורה, שמ"ע היא לעבוד ע"ג, שנאמר ועכרתם אלהים אחרים!

מעתה

מעתה נשיב על דבריו, מ"ש שהשו"ע אוסר, שקר וכזב
מחסהו וסרה דבר; נייתי ספר ונחזי מה כתוב שם: "בנ"א
החבושים כו' והיינו דוקא בשעת הקריאה לבד, אבל אם
מכינים לו ס"ת יום או יומים קודם מיתר (דעיקר תלוי באם
שעושים מקום קבוע לס"ת, ובפ' זכור מיתר להביא ס"ת
אצלו, מ"א) ואם הוא אדם חשוב בכל ענין שרי"ע כ"ל. והנה
הרב רמ"א אינו כחולק כאן על הרב"י, רק מפרש דבריו,
והחילוק בין הדיוט לבין אדם חשוב, יתבאר עוד, ועתה מה
תענה קורא נכבד, "המערער אוסר והשו"ע מתיר!"
ומ"ש שאין דין זה לפי רוח התלמוד, נסורה נא לראות
רוחו של מי הוא, הלא הוא רוחו של הירושלמי (פ' נא לו),
ומקור הדין הוא במרדכי (ספ"ק דר"פ), וז"ל: "מצאתי בחשובה
אחת דבנ"א החבושים בבית האסורים אין מביאין אצלם ס"ת
אפילו בר"ה ויוה"כ, כדאמרין בירושלמי, בכל אתר את אמר
הולכין אחר תורה, והכא תימא מוליכין תורה אצלו, אלא
ע"י שהם בנ"א גדולים, התורה נתעלה בהם, והא תמן
מוליכין אורייתא גבי ריש גלותא, אמר ר"י ברבי בון תמן
ע"י שזרעו של דוד משוקע שם אינון עבדין כמנהג אבותיהם,
עכ"ל. הרי שגם התשובה הזאת אינה אוסרת אלא להדיוטים
ומתרת לחשובים, וכן מצינו בהגהת אשר"י (פ"ק דנרכות)
שמתרת להדיא, אך תחת חבושים זכרה חולים. וק"ל.

והנה סתם חבושים אסירי-כלא, הלא המה בני אדם
שעברו על מצות המלך, או גנבו וכחשו ושמו בכליהם,
ובנ"א כאלה לרוב אינם מדקדקים במצות, וגם בהיותם
חפשים אינם מדקדקים בקה"ת, ועתה איה איפא בעל שכל
ישר, אשר יתיר טלמול ס"ת, בעד רקים ופוחזים כאלה?—
לא כן בעד אדם חשוב בוראי שרי. וכיוצא בזה מצינו

בבבלי

בבבלי (כח) (ז"ק י"ז). שהניחו ס"ת על מטתו של חזקיהו משום שהיה גדול בתורה, אבל לאדם אחר אסרו לעשות כן (עיי"ש בתוד"ה חלא).

והנה בעיקר קושיתו של המערער מר"א ששחרר עברו, ידעתי גם ידעתי היטב את המקור אשר שאב ממנו את המים הרעים האלה; והוא מן ההוראה המפורסמת שהורה הדרשן הנודע בק"ק ברוינשווייג, דמותר ללכת בשבת וי"ט חוץ לתחום כדי להתפלל בעשרה, וטעמו ונימוקו עמו, אם אמרו (נרכות מ"ז) דר"א שחרר עברו לצרפו למנין משום דהוה מצוה דרבים. אבל כבר הכה על קדקדו הגאון חיות (שו"ס מהר"ן סי' כ"ט) ידרשנו הקורא משם, ויראה כמו כן שבטלו עי"ז כל טענות המערער הזה בלי כל פקפוק.

ח) כתב הנ"ל, אחרי הטיחו דברים הרבה כלפי מעלה להוציא דבה על השו"ע, וז"ל: „שולחן ערוך אשר לא ייעץ לנו לאמר ג' פעמים „פי פי פי“ ולרוק אח"כ ג' פעמים באחוז הלשון בין השפתים, להפר מלבנו כל מחשבה רעה (מנ"א סי' ז"ח) עכ"ל.

גם כאן הפס אותנו בחזקת היר לתפוש על הש"ע ברמיה. והנה לפי דבריו נמצאה הלכה פסוקה בס' מ"א לאמר ג' פעמים „פי פי פי“ כו'. אבל גם פה הוכה בסנורים ולא ראה ולא

(כח) בר"ן פ' אלו מגלחין, אין מניחין ס"ת לפני המט, ואע"נ דאמרינן במדרש דלחזקי' מלך יהודה הניחו ס"ת, ותמה ע"ז אחד (הלכות שנה ו' נומ' ז') למה לא הזכיר הר"ן את הגמרא והביא דבר זה בשם המדרש?—ונעלם ממנו שכן הוא דרך רש"י ז"ל ושאר הראשונים לכנות את האגדות המוצאות בחלמוד בבלי בשם „מדרש“ כמו שהוכיח הגאון חיות בשו"ס, חלק אמרי בינה סי' ז' אות ז' ע"ש.

ולא ידע רק ראשי פרקים, ע"כ עם עקש כמוהו ראוי להתפתל ולאמר לו: שמיא שפיל לסיפיה דקרא!—ונהפוך הוא הלא הרב מ"א בא כאן, לעקור את המנהג הזה, ולשרש את הפאנאטיזמוס מקרב עמנו ישראל. והלא כה דבריו היקרים: כתוב בס' הגן לבטל מחשבה רעה בשעת התפלה יאמר ג' פעמים, "פי פי פי" ואח"כ ירוק ג' פעמים, ולא ירוק לגמרי אך בדרך נחת, והלשון תהא בין השפתים בשעת הרקיקה ובודאי תלך המחשבה עכ"ל, ואין ג"ל לעשות זה בתוך תפלת י"ח דהוי הפסק, ומי יודע אם רפואה בדוקה היא? עכ"ל המ"א.—ועתה ישפטו נא השופטים הנאמנים, מדוע תלה ביה בוקי סריקי בהרב מ"א חנם? ואם ישוב המתעקש לשאול בשרירות לבו, למה הביא המ"א את דברי הגן כל עיקר, לא יזכרם ולא יחלוק עליהם! הלא הרובר כאלה, לא יתחשב בכלל המבקרים, ואין אתו יודע עד מה בחקות המפרשים ע"ד הבקורת. וגם פה כרוזא קרא בחיל, אלה מבקריך ישראל!

ט) עוד כתב הנ"ל וז"ל: "ש"ע אשר לא ייעץ לנו לבלי הרים ראש בעינים מביטות למעלה בעת תפלתנו, למען לא ילעיגו המלאכים לנו" (מ"ח סי' ז"ה) עכ"ל.

איברא שכן איתא שם (סק"ח) עיניו למטה ואותן המגביהין ראשיהן ועיניהם למעלה כמביטים על הגג, המלאכים מלעיגים עליהם (ס"ח סי' י"ח) עכ"ל. והלא עיננו רואות שבא המ"א כאן להורות לנו נימוס טוב ויפה לבלי הגביה ראש ועינים להביט למעלה, בשעת התפלה, רק עילה מצא במה שכתב "המלאכים מלעיגים עליהם". אבל מפאת שהענין שכתב המ"א נכבד הוא מצד עצמו, מצוה ליישב, שמה שכתב המלאכים כו' אינו אלא בלשון סאטירע, כלומר אין ראוי לעשות

כן ויש ללעוג ע"ו. ומה שתפס הלשון הזה, מפני שבכל עניני התפלות מצוה להדמות למלאכים, ע"פ הגמ' הביאו הטור והב"י, וקרובים דברינו להיות אמת.

(י) עוד הרבה לדבר סרה על הרמ"א (יו"ד סי' קע"ט) "שהתיר לשחוט תרנגולת שקראה גברית, וכתבו שם הש"ך והגר"א, כי אף שבמסכת שבת (ס"ז) אמרו חז"ל שדבר זהו מדרכי האמורי, אך גרסת הרמ"ך שם שאין זה מדרכי האמורי. עתה ראו נא כו' הנה לפנינו ב' נוסחאות, לפי הנוסחא האחת ה"ז מדרכי האמורי, ולפי הנוסחא הב' אין זה מדרכי האמורי, וא"כ זה בתורת ספק דרכי האמורי, והלא קי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא ובכ"ו התירו ספיקו דאורייתא כו', יען מה? יען שהדבר הראשון נהגו בו הפתאים המאמינים לכל דבר, והאחרונים נוגעים בכבוד איזה פוסק עכ"ל.

והנה בזה ראינו חסרון ידיעתו בתלמוד ובדרכי הפוסקים, כי הלא נמצא חילוקים רבים בדני דרכי האמורי (עיין ס"ז פ"ח תוספתא דמס' שבת), יש דברים שאמרו עליהם ה"ז מדרכי האמורי, ויש דברים שאמרו עליהם, אין זה מדרכי האמורי והטעם פשוט הוא; שהדברים שראו חז"ל שהאמורים נהגו בו בכשפיהם, שהיו הגוים האלה להוטים אז אחרי כשופיהם בלהטיהם, אסרום לישראל מפני דה"א, אבל דברים שלא נהגו בו המכשפים א"ז מדרה"א. א"כ מצינו שדיני דרכי האמורי והכשופים משתנים לפי הזמן, וידוע הוא דרכו של הרמ"א בקדש; שבענינים אשר נשתנו, ואין ענינים אלו עתה לפי הזמן והמקום, פסק ג"כ אף נגד הגמ', כי בנפול הסכה נפל המסובב, ובגון זה ראה רמ"א (ח"ח סי' ג') דאסרו בגמ' לקנח בדבר שהאור שולטת, ועכשו נהגו להיתר, וסיים פוק חזי מאן עמא דבר. וכתב המג"א (שס ס"ק י"ח) דהטעם בזה

דעיקר

דעיקר האיסור הוא משום כשפים ועכשיו לא חיישינן לכשפים
(עיין ס' דרכי הסולסה להגאון חיות פ"ד). — וא"כ בזמן הזה אשר
אחינו העמים שאנו דרים בתוכם, רחוקים המה מע"ז מכשוף
ומכל אמונת הבל הפאנאטיזמוס, א"כ הלא נשתקעו אצלנו
כל דיני דרה"א, ולפיכך שפיר כיון הרמ"א וסמך על המנהג,
ואין בכלל זה ספק דאורייתא לחומרא, כמו שחשב המערער,
שאפילו איסור דרבנן ליכא כאן. וכל מי שיש לו עינים
פקוחות יראה שאין תירוצני ע"ד הפלפול, אשר ילעג עליו
זה האיש, רק תורת אמת היא בפינו. ואח"ז עיינתי בס' דרכי
ההוראה (פ"ו) ושכתי והתבוננתי אשר כל דברי בעל הנוספות
גנובים ולקוחים מספרי הגאון חיות, ולא עיין בעצמו בס'
השו"ע, ע"כ כל קורא יקר יעיין בס' הגאון הנ"ל וימצא
תירוצים גנובים והשוואת אמת לכל קושיות של המערער הזה,
ומצוה לעיין.

יא) כתב הנ"ל ז"ל: „כי כל שוחט עוף בירחי טבת
ושבת, יקח לו מאומה ממנו לאכלו למען לא ימות" עכ"ל.
גם פה עיור את עיני הקוראי, וכל הרואה יחשוב, אשר הורו
לנו בעלי השו"ע מנהג כזה. אבל חלילה מחשוב תועה על
רו"ל, והואיל ואיתחזק האיש הזה למשקר, לא נסמוך כמו
כן על דבריו, וניתי ספר ונחזי (שו"ע יו"ד סי' י"ח בהגה"ה)
ונראה מה כתוב שם: „מקצת שוחטים נזהרים בו ונוהגין לאכול
מן הלב" הרי שכתבו שהשוחטים נזהרים מעצמם כן, וגם
לא כולם, רק מקצתם. והנה כל עיקר ספורו של הרמ"א,
והש"ך שם שכתב (שם סק"ז) „וראיתי עתה נוהגים לאכול
מן הרגלים" הוא רק להזהיר שלא לערבם פן ימצא טריפות,
כמו שרמז ע"ז הגאון בעל פמ"ג שם, אבל מעולם לא מצינו
שהזהיר הרמ"א ע"ז.

יב) עוד הרבה לקרוא תגר על הרמ"א, על שהקל בכל מקום בהפסד מרובה והחמיר בהפסד מועט. — הנה גם בזה התחפש והתכסה במלית שאינו שלו, כי כבר חבר ע"ז ספר בקורת על הרמ"א, הר' ר' חיים בר בצלאל (אחיו של הגאון מהר"ל מפראג), והגאון חיות (דרכי הסולסה פ"ד) כתב ע"ז ישובים נכונים בטוב טעם ודעת. ומה שתמה המערער "שלא מצינו בתלמוד חילוק בהפסד מרובה בדבר אחד" לא ראינו אינה ראי', וע' תו' ב"ב י"ח: ד"ה ואי לא כמיד, וע' נדה דף ו' ודף ט', כדי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק, ופירש' בשני בצורת.

יג) ובדרך כלל אומר, כי בכל מקום אשר הזכירו מפרשי הש"ע איזה מנהג ע"ד הסוד מספרי הקבלה, כמו ס' השל"ה, הגן, והקנה, ודומיהם, לא מצאנו בשום מקום שכתבו הדברים האלה בלשון אזהרה, לחייב לנהוג כן, רק הביאו את הדברים בגדר ספור בעלמא, כמו (מ"א סי' תקפ"ה ס"ק י"ח) פעם אחת לא היו יכולים לתקוע כו', ורבים דומיהם. ובאמת רבים מן המנהגים האלה, לא ראינו אף מן הרבנים הגאונים בימינו אלה הנוהגים כן. ומה שמצאו דברים רבים כאלה בספרי הקבלה, רק עליהם תהיה תלונת המתלוננים, ובעלי הש"ע נקיים. ובכ"ז המלעיג על דבריהם בין כך ובין כך עתיד הוא ליתן את הדין, כי מי בא בנבכי סתרי הטבע. ומי לנו גדול מרבינו מנשה בן ישראל, שהי' גאון בלשן ופילוסוף, ובכ"ז החזיק באמונת הגלגול בתם לבו (כס' נשמת חיים) וזה ראיות תעצומות מחכמי או"ה. ותשובה כללית כזו תספיק לכמה לצנות של בעל הנוספות, אשר מגבב עלינו דברים ומעתיקם בזיוף כרצונו. והלא גם המנהגות של מה בכך, או לאיזה מנהגים של בית הכנסת בטולם בפרסום

מויק מאד . כמו שהאריך בזה הגאון חיות (דרכי הסוראס פ"ז).
והדברים ברורים כמפירים .

(יד) רוב המבקרים אחזו להם שיטה חדשה בבקורת,
לפרש המשניות שלא כפירוש הגמ', וסמכו עצמם על מ"ש
א"ז התוי"פ (כז"ר פ"ה מ"ה ד"ה וז"ה) וז"ל: ,והרמב"ם כתב
וכו' אף על פי שבגמ' לא פירשו כן, הואיל לענין דינא לא
נפקא מינה ולא מירי, הרשות נתונה לפרש, שאין אני רואה
הפרש בין פירוש המשנה ופירוש המקרא, שהרשות נתונה
לפרש במקראות כאשר עינינו הרואות חבורי הפירושים שמימות
הגמרא, אלא שצריך שלא יכריע ויפרש שום דין שיהא
סותר דעת בעלי הגמ', עכ"ל. אבל ראיתי שכמה וכמה
עברו את הגבול, לפרש במשנה פירושים חדשים, להכריע
ולפרש דינים הסותרים בעלי הגמ', ומתפארים בזה כמו כן
להרוס שתות התלמוד. אבל אלה וכאלה רק עילה מצאו
וחולים א"ע באילן גדול, כמו שראינו בעו"ה אשר רוב מבקרי
החפשים בזמן הזה תולים א"ע על הגאון ר"מ מאיליא זלה"ה,
כמו שעשה כמו כן בעל הנוספות להוכיח את הגאון הזה על
הקלקלה. וממין הזה מצאנו רבים מן המבקרים החולקים על
הגמ' בפירוש המלות, ומצאו סמך לזה כמה שכתב רבינו
חננאל (ערוך ערך הגמא) פירוש הנומא מלשון יון, שלא כפי
הגמ', וכתב שם המוספי: „מדברי ר"ח נלמוד לבאר המלות
הנכריות אף כי הפירוש נוטה קצת מדברי הגמ' כו" (עיין
משני ערך הנומא, ונספרי פ"ה ה"ס בלתי זו בלתי זו). אבל
המבקרים האלה שגו ברואה, יען שהגאונים לא חלקו בזה
חלילה על הגמ', רק מצינו באיזה מקומות בש"ס שבאו
פירושי המלות רק בגדר אסמכתא בעלמא, כאמרם (מגילה
דף י'.) למה נקרא שמה טברי' כו', ובמדרש מבואר טברי'
ע"ש

ע"ש מיבריום, אלא שאמרו במיבורה של ארץ, דוגמת זכר לדבר (מוסף ערוך ערך עברי') (כג). וכן מצאנו (כ"מ ג"פ). וזה הוא תנור של עכנאי, מאי עכנאי אמר ר"י אמר שמואל שהקיפו דברים כעכנא זו. וכתבו התו' שם יש דגם חכנאי וכן בירושלמי, וחכן זה נחש, ושמא בעל התנור שהי' עושה שמו כן, עכ"ל (כ"ג). ובודאי לפ' התוס' על פירושו של שמואל, אלא שלדעתם לא אמר שמואל רק בגדר זכר לדבר כמבואר.

והנה רבות חבלו המבקרים בפירוש המלות לחלוק על רז"ל, ות"ל כי בחבורי שרשי הים (אשר אתי בכתובים) השיבותי בכ"מ על דבריהם בתשובות מספיקות, וגם סה הנני להעתיק בקצרה שרש אחר מענין הזה, כדי להראות דוגמתו לקוראים הנכבדים.

(סוכה נ"ח) מי שלא ראה שמחת בית השואבה כו'. וכתב ע"ז החכם ר"ן קראכמאל בס' מנה"ג, וות"ד: "מלת שואבה יתכן שהיא כמו שובתא, בלשון סורסי אבוקה של אור, לפי שהשמחה עיקרה בהדלקה הגדולה שנעשה בעזרת נשים במנורות גבוהות כו', והגם שבאמת הלכו אז בסוף הלילה בקרוא הגבר בשביל המים לנסוך בחג, הנה במשנה אין שם דבר משאיבת המים כ"א משמחת האורה לבד. ובוה יפורש היטב המימרא בגמ' שם דף נ': אתמר ר"י ורב עינא

חד

(כג) עיין ס' חצלת השרון לידידי החכם הצלשן ר' קלמן שולמאן 57 45, וכל דבריו כתובים בקינור דדברי המוספי. ובחבורי "שרשי הים" תירלתי דברי הגמ' באופן אחר. (כג) ובחבורי ה"ל ערך עכן כתבתי שיש לפרש תנור עכנאי תנור שאוסין זו עכן (פסחים מ"ח:) ל"ש ככרות של צבל כו' אבל כעכין לא, עיי"ש ברש"י.

חד תני השואבה, וחד תני חשובה. ונראה ברור שהוא מעות, וצ"ל השובה ופתרונו האבוקה. וכבר נראה שלא הי' ברור בידם, אם מלת השובה מוסב על המים שבחג, שהרי בירושלמי אמרו שמשם שואבים דוה"ק, שהשכינה שורה מתוך שמחה. ובתוס' היטיבו להקשות שבמשנה קראו הגבר תקעו, וא"כ היו המים נפסלים בלינה, ואולם מר זוטרא האחרון מפרש שם שואבה ע"ש ושאתם מים בששון, והגרסא חשובה ע"ש שהיא מצוה חשובה, עכ"ד.

והנה מ"ש שהשמחה, עקרה" בהדלקה, לא ידענא מאי קאמר? דנהי שהיתה שם הדלקה כמבואר במשנה, אבל מנ"ל שעיקר השמחה היתה ההדלקה, ואדרבא הלא י"ל שעיקר השמחה הוה החליל, דהלא נזכר במשנה להדיא, החליל חמשה וששה זה החליל של בית השואבה, ואם כדבריו יותר הי' לקרותו "בית החליל", אלא פשוט שאין ראוי לקרא את המקום בשביל תשמישי ותכסיסי השמחה, רק בשביל עיקרה, וכל עיקרה לא נתקנה אלא בשביל נסוך המים בתמידו החג שחורית. והנה בית השואבה איננו תואר לשם שמחה, ר"ל שהשמחה קרויה בית-השואבה, כי לא יתכן לקרוא שם שמחה בתואר בית, אלא הנכון בפירושו שהמקום שהיו עושין שם השמחה היה נקרא בית השואבה (רמז"ס נפיק"מ ריש פ"ס סס) וז"ל: ובית השואבה שם המקום שהיו מתקנין לשמחה, וקראו לו זה השם משום ושאתם מים בששון. ע"כ, וכן העתיקו אא"ז התו"ט.

ומ"ש "בזה יפורש כו' ונראה ברור שהוא מעות וצ"ל השובה כו' ואולם מר זוטרא האחרון כו'" הנה בתחילה הייתי סבור שמ"ש שהוא מעות, ר"ל מעות המעתיקים או מעות הדפוס, ולבסוף ראיתי שכתב ואולם מר זוטרא האחרון משמע מדבריו

מדבריו שדעתו שמר זוטרא טעה? אבל לדבריו מוכרחים
לומר שגם רב נחמן טעה; דאמר רב נחמן מצוה חשובה
היא וכו'.

ומ"ש שלא היה ברור בידם, והביא ראיה מן הירושלמי
שאמרו שמשם שואבים רוח"ק כו'. אין מזה ראיה כלום,
ומבואר הוא שפיר ע"פ מ"ש שם המהרש"א בח"א, וז"ל:
וואי בירושלמי כו' ע"ש ושאתם וגו', ונראה דגם לפי
הירושלמי מהאי קרא ילפינן דבעינן שמחה בנסוך המים,
כדאמרינן בפ' לולב וערבה, אלא דה"ק בירושלמי כיון דעיקר
המצוה היא נסוך המים, ושאיבת מי שלוח צורך נסוך הוא,
דקתני לעיל נסוך המים כיצד כו' הי' ממלא מן השלוח כו'
ולמה נקרא מקום השמחה שבעזרה בית-השואבה, הוי ליה
למקרי בית-נסוך, וקאמר משום שע"י השמחה שהיתה שם ע"י
הנסוך היו שואבין רוח"ק כו' כדאיתא בירושלמי, ומייתי לה
מקרא ושאתם מים וגו', דבקרא נמי כו' לא ה"ל למכתב
ושאתם אלא נסכו כו', הרי בטלה ראייתו מן הירושלמי לגמרי.

ומ"ש ובהו' היטיבו להקשות כו', אומר אני שג"כ היטיבו
התו' לתרץ שם (ועיין ע"ס).

ונ"ל שר"ג הנורם במשנה חשובה, סובר ממש כפירוש
הירושלמי, משום חשיבות רוח"ק, ויתבאר שפיר לפי פי'
המהרש"א ז"ל, וראיה לדבר, שכן לא היו עושין אותן אלא
חסידים ואנשי מעשה ולא עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא
גדולי חכמי ישראל וראשי ישיבות וסנהדרין והזקנים (ע"ס פ"ה
מ"ד צמ"ט ע"ס) אבל כל העם האנשים והנשים, כלם באו
לראות ולשמח (רמז"ס סוף ה' לולב). נמצא לפ"ז שגרסת
חשובה יותר מבוארת במשנה מההרלקה [שאינה] מעיקר
המצוה

המצות, ומי שלא ראה פירוש שמחת בית-השואבה לא ראה
שמחה מימיו .

ה

ולרשע אמר אלהים מה לך
לספר חוקי וגו' (תהלים נ' ט"ז) .

והנה בכל זה יצאתי ידי חובתי , להשיב בדרך כלל ,
להמבקרים בשאט בנפש את ספרי קדשינו , ולא באתי בזה
רק להשקיט המית רוח ילדי בני , אלה אשר לא מלאו כרסם
עוד בתלמוד ופוסקים ויתר הלמודים והחכמות , אבל ללומדים
הצדיקים אשר בנו, כ"ז אך למותר , כי כבר נשנו ונאמרו
מענות ומענות כאלה , מן הפושעים שבכל דור . וכבר ידועים
המה וגלויים תשובות המישכלות אשר השיבו בכל עת חכמי
הזמן, וכל הרוחות שבעולם לא יזו אף קוצו של יו"ד מן
התלמוד ומן הש"ע הקדוש .

והנה המבקרים-החפשים , המחפשים למצא עלילות על
התלמוד והשו"ע מהם עצמם , ומתפארים בנפשם לגלות פנים
בתורה שלא כהלכה, ע"ד פלפול לקנטור , ואומרים (פסחים
כ"ח .) „כפא דחטא נגרא בגווה נשרוף חרדלא" . עליהם כבר
אמר אסף : „ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי" (כי
מה שאתה הוגה בהם לא ללמוד הוא או ללמד , רק כאדם
שמספר סכום מעות אם כנים המה ?) „ותשא בריתי (תורת)
(רש"י) „עלי פיך" (ולבך בל עמך (ניאוק) כלומר מתורת
תלמוד

תלמוד לשקר) „ואתה שנאת מוסר ותשלך דברי אחרים“, פסוק שלחת ברעה“ (חפשי ולא תכבשנה מדבר רע (ניאור) וקנטורים וליצנות. „תצמיד מרמה“ (תחבר ותרכיב דברי רמיה (ניאור) להביא את המאמרים בזיוף שלא כצורתם). תשב באחיק תדבר“ (הדינים וההלכות). „בבן אמך תתן דופי“ (המנהגים, ותבוש כי זקנה אמך) „אלה עשית והחרשתי“ (אתה עשית, ואני החרשתי לבלי ענות כסיל כאולתו), דמית היות אהיה כמוך, אוכיחך ואערכה לעיניך“ (כלומר חשבת שאצוה לצדיקים להכנס עמך בדברי וכוחים, אבל להם אמרתי אל תתחרו במרעים) (והיו"ת אהי"ה יש לכויין בו ע"ד המחקר, שהרשעים חושבים שהקב"ה כביכול נתן הוא תחת הזמן). „כינו נא זאת שוכחי אלוה פן אמרוף ואין מציל“ (ודעו גודל העונש מן החוטא ומחטיא את הרבים) „זוכה תודה וגו', ושם דרך אראנו בישע אלהים“ (להיות לנו תשועה מן המינים המונין אותנו).

והנה במרם אצא מאת פניך קורא נכבד! אשר כבר ידעתי כי תברכני נפשך, באשר מצאת הפעם תשובות משיבות-נפש, לרוב הדברים אשר גבבו עלינו המערערים, הנני לסיים דברי במאמר אחד הנאה לענין, אשר בארתיו ע"ד צחות—הדרושי (האמילעמיש), וידעתי כי ינעם גם הוא לנפשך.

(כמונות קי"צ) „דור שבן דוד בא קטגוריא בת"ח, ופירש הערוך ורש"י ז"ל הרבה מסמינים ומלמדים חובה יעמדו עליהם, כמו בעו"ה בדור הזה שרבו הלצנים לחרף את הרבנים באיזה מכ"ע בפרהסיא, אשר בחרו לזה סגנון לשון התלמוד וארמית, כמו „ארבעה אבות נזיקין“ וכמו שהעיוז לכנות את הרב הנ' מקיידאן בשם הרב המחמיר בקטניות, ויתר דברי לצנות.—

ויל"ד ולדבריהם יותר הי' ראוי לומר „קטגוריא על ת"ח" ולדעתי
יתכן לומר שהוא מלשון יונית Kategorie (דאס בערגניפס-
פאך, דיא קלאססע). ובהקדם נ"ל לומר, שבאיוה מקומות,
שבא ברז"ל הלשון „דור שב"ד בא" יתכן לפרשו דור שראוי
לב"ד שיבא, יען שכל זמן שישראל עושין רצונו של מקום,
אין כ"כ מן ההכרח שיבא ב"ד, אבל אם יקרה דור פרוץ
מרובה על העומד, אוי חלילה אם לא יבא ב"ד, ונדרחו כל
משפחות ישראל חלילה באפס תקומה, לכן אמר ר' זירא
אמר ר' ירמיה „דור שב"ד בא" כלומר איוה דור שראוי לבא
בו ב"ד, דור שנחלקו בו ת"ח לקטיגורים ולכתות שונות—
כמו בדורנו זה בעו"ה שנחלקו בני מדינת אונגארין לקאטע-
גאריים; הארותודוקסים והריפורמים, וכן אספת העדה אשר
בקאססעל— „כי אמריתה קמיה דשמואל" אמר צירוף אחר
צירוף ר"ל רעפארם אחר רעפארם, נגזר מן לשוא צרף
צורף, „שנאמר ועוד בה עשירה ושבה והיתה לבער" „תני
רב יוסף בזווי ובזווי דבזווי" פירש"י שוללים אחר שוללים,
כלומר שמבקשים לעקור את הכל, תורה, תלמוד, והש"ע!
„אמר רב חייא בר אשי אמר רב עתידין כל אילני סרק
שבא"י שיטענו פירות, שנאמר כי עץ נשא פריו תאנה וגפן
נתנו חילם"—נראה שייכות הסמיכות לזה (עיין מוס' ד"ה עמידין)
להורות לנו שאף אם חלילה לא יבא עוד בן דור בדור
הפרוץ הזה, מ"מ לא תשתכח התורה חלילה, ועתידין כל
אילני סרק שבא"י, ר"ל המחזיקים בדת ישראל למעון פירות,
להיות מן המנצחים על הקריוזים, וכמו שראינו בדור הזה
שגם יושבי ברלין אחרי מות עליהם (בחורף בירח שבט
העבר) רבינו הגאון הצדיק ר' אלחנן ראזענשטיין ז"ל, העריכו
מכתב בקשה לבקש להם מראשי העדה רב אורתודיקסי
וכמו

וכמו שקראנו בשמחה האזהרה „דיא ווארנונג“ אשר הוציא
לאור החכם הצדיק דאקטאר שמערענהיים נ"י, בשם אחיו
המחזיקים בדת הישנה. — וגם אנחנו הננו דוברים בשם ה'
צבאות, ובשם יראיו, הישרים והתמימים, לכבוד התורה
ולומדיה, בשם אחינו המחזיקים בדת הישנה.

קוונא בירח תליתא תתרכ"ט לב"ע.

יצחק בלא"א הרב הג' ר' אליהו מרגליות ז"ל.

מעוז הים

תשובה וצחקה

לספר כתב איש ריבוי, הנודע בשם "מגלה עפיה"
(מ"ע המליץ שנה ט' מן 46 № ולהלאה) נגד מאמרי

מעוז התלמוד

סאתי

יצחק מרגליות בלא"א הרב הג' ר' אליהו מרגליות זצ"ל.

נמצא בקאמיסיאן בבית מסתור הספרים של ר' אברהם הירש לבית
קאצינעליבוויגין בוויילנא סוכן הכללי להלבנון.

וויילנא

ברפוס ר' אברהם יצחק ובנו ר' שלום יוסף דווארזעץ

שנת תרל"א לפ"ק

МОУЗЪ ГАІОМЪ,
или отвѣтъ на рецензію

Вильна

въ Типографіи А. и сына Ш. І. Дворжецовъ
на Вилейской улицѣ въ домѣ Горскаго
подъ № 31. 1870.

Дозволено Цензурою 19 Ноября 1870 г.
Вильна.

מכתבי תהלה

על מאמרי מעוז התלמוד אשר מצא הן
בעיני חכמי הדור, ומצאו ברכה בו.

הרב הגדול המפורסם הרב הגדול רבי ידידי הרב „המגיד“
מו"ה רפאל נטע לעווין ואן אב"ד חודיע צאת מאמרי
ראבינאוויץ נ"י, בשמאקהאלם כתב בעתו במ"ע (המגיד
השלום להרב כו' במגיד (שנה י"ג שנה י"ג № 39) וכה

דבריו היקרים : (№ 42) לאמר :

כימים ההם הגיעו לידי בני
מכתבי' הבאי' כהחד ועלוי'
בקנה אחד יפה להחזיק
התלמוד ולומדים, החבור
האחד הוא בשפת עבר
נקרא „מעוז התלמוד“
כולל מאמר התנוללות נגד
כותבי פלסטר ומוליאי
דבש על התלמוד והש"ע
מאת יצחק מרגליות
מוקאוונא. המחבר דבר על
הכונת התלמוד ויתרון של
התלמוד בבלי על תלמוד
ירושלמי ולוחם בפרט נגד
כותב אחד במ"ע „המליץ“
אשר דבר סרה על איזה
דינים בש"ע. הקורא ימצא
בחבור הזה כמה דברים
טובים וחדשים כמו הפי'
על המחמר ע"ה מותר
לכוחרו וכדומה, ויישר חילו הלוחם מלהמא מלוה נגד
בחורי' קטני יראה לפני חכז"ל, כבוד התלמוד במקומו
מונה וס' לעירים אכר לזין חמדו יבשו" עכ"ל :

„קונטרס הנפלא „מעוז
התלמוד“ בא לידי והנני נותן
לו ת"ה עליו כי באמת מנחה
הגונה ויקרה היא והקונטרס
כלו מחמדים וכבוד אומר
לעושהו. וכ"ת ק'דש בו כס
רבותינו וחז"ל. אצל בעיקר
הדבר החקיא אדוני —
לדעתי — את המטרה כי
רוב קוראי מ"ע „המליץ“
אשר הקונטרס המשחת
„ארחות התלמוד“ המה
מבני וואלין ופאדאליען,
ואליהם לא יבאו דברי אדוני
הישרי' ולא יקראו בהם, ולנו
המאמינים בקדושת התלמוד
ומתחממים בגהלתו אין צורך
להתנוללות ואיך שטיס כ...
א... ה... ימותו ויכרתו
מן העולם, ואז אהז מן
התלמוד לא תבטל. ומה טוב
היה כי ידפוס אדוני את
קונטרסו הנ"ל במ"ע המליץ
במקום... ואולי ימצאון
קוראים הנפתים אחרי שפתי
זרה זרי למחלתם ויסקחו עיניהם להבדיל בין שקר לאמת ואינו שום דב...
והר... ס... ל... או... ל... בנו של ב... מ... ל... ב... (קובר דופני הביות)
מק... להרעים עליו ועל הלומותיו כל חכמי הדור ושקא לרוויא דממילא נפל.
והנני דורש שלום אדוני באהבה ומכדו כערכו הרב.

Доброй

רפאל נטע ראבינאוויץ.

דבר אל הקורא

מאמרי מעוז הים אשר חנכי נתן לפניך היום קורא יקר. כבר ראה אור הדפוס במ"ע
כפעלה הלבנון (שנה ז' מנומער 19 עד 25). וכבר נוכחה לראות, כי כל הטענות אשר
הכפית עלי איש ריבני כבר עלו בטהו, ראו ישרים ויעלוזו כי עולתה קפלה פיה, וגם בני
הטעורים יחדלו ממוסר אוילי המלמד לשבות מאמרי דעת.

מאמרי זה שבתי ונתתי לפניך היום בחוכרת מיוחדת, באשר ידעתי גם ידעתי את
הטענה נפש קורא הנבון, אשר תקוץ המיד בקריאת מאמרים הבאים בהמשכים במכתבי
העתים, ואשר רוח ישימו בין המשך להמשך, כמה ימים. ויש אשר ישיג העלים
לסירוגין ולמפרע, ובגלל זה לא ימלא הקורא כל סדר וטעם הדרוש לנפש היפה.

חנכי עמדתי על משמתי כל הימים ואזני הקשיבו רב קצב, קול ענות נאטת
וגדופים, יולא מפי אנשים מגרי מדון אשר באו להבחיני בירכתי חיוה ממכתבי-
העתים, והמה חמדו לנן וידכרו עלי עתק בחרפה וכוז, גם נטו עלי רעה, ויחשיאו
עני דברים אשר לא היו ולא נבראו, ועוד העוו להפעול עלי עלילות ברשע, ויתנומי
למחבר מאמרים אשר לא חזרתי, ולמחבר ספרים בני שס אשר לא ידעתיים מתמול
שלאום. לכן קורא נכבד. אחרי כי ידעתי, כי ברית כרותה ללשון הרע שתתקבל, ע"כ
העידותי כך היום אשר כל מאמר או ספר, אשר לא יבא שמי מפורש עליו ידע מדע,
כי לא הרייתו ולא ילדתיו, חנכי לא אביו והוא לא בני, גם לך גם לי פלאי הוא,
גא לי הוא, לא לי הוא.

וגם המו"ל הלא כבר ידעו דרכי, אשר מעודי לא הסכמתי לראות לפניהם במאמרי
ברי (אנאנים) ובחשימות גימטריאות בר"ם ובס"ת כדרך רוב הסופרים בזמן הזה,
ואף כי מאמרי דברי בלע הרפות וגדופי, כאלה שמעתי היו מאבירי בשן אשר כהרזני.

כמני כמוך קורא יקר קאה נפשו בלח"ם הקלוקל, אשר למדו את בני ישראל קסת,
נשק הרפות וגדופים חולת, ויהיו רק לעלות חמושים בשאלות סבו ותשובות סבו,
ואנשי כחך חמדו ללין לפניכם ולאחריכם, והמשכילים הנאמנים הלא לא יאבו גם
המה לנעול את השער בפני הדופקים בתשובות נמרזות השואלים כענין ומשיבים
כהלכה את וסב בסופה בכבוד וסדר.

ואף חנכי סניי מכון לגמור את דברי כנגד המקללים, כי בטחתי בחסד
עליון כל ימוט, כי יקללו המה, והוא ישיטני ברכות לעד ויחדה בשמחה את פני,
כאשר אמר המשורר האלהי (תהלים ק"ט כ"ח) "יקללו המה ואתה תברך קמו
וינובו ועבדך ישמח" וכאמרם הנעלבים ואינם עולבים שומעים מרפתח ואינם
פשיבים עליהם הכחוז אומר ואהביו כלאם השמש בגבורתו.

המחבר

מעוז הים

בקיץ העבר הוצאתי לאור מאמרי „מעוז התלמוד“ נגד המאמר „נוספות לארחות התלמוד“. מאמרי הקטן הזה מצא חן ת"ל בעיני חכמי הדור, ומצאו ברכה בו.

והנה כותב את הנוספות, אשר שלשה שמות לו, בר"ת ל"ה"ב" (עיין מעה"ת צד 16 הערה כ"א) יצא נגדי בלהב אש אוכלה במאמרו „מגלה עפה" (המליץ שנה ט' מן נומר 46 ולהלאה בהמשכים רבים*). הנה מראשית מאמר הארוך (אשר לא ימצא

*) לו ידעתי אשר החכם הנכבד הארו סו"ל המליץ, לא יכעוס עלי כי עתה שאלתיו כהוגן: הן אתה אדוני בהיותך דרך מסעך פה קאוונא קדמתי פניך וכבדתך בקונטרסי „מעוז התלמוד“ והרמין בראשו ואמר כי לו שלחתיו במ"ע „המליץ" כי עתה הדפיסו וקבלו בספ"י והתנצל על הדפיסו את המאמר „ארחות התלמוד והנוספות" ועוד יתר מאמרים דומיהם כמו „מלחמת הדת" וכדומה, ואמרת כי חלילה לך להסכים לדעת בעל המאמרים ההם, רק הדפסתם למען יתעוררו הרכנים מתרדמתם; ונשאת ע"ז משלך: אם אדם ישן בתרדמה עזה וקשה להעירו משנתו, הלא אז ספיהים לו באפיו לפיד של תמרות עשן, (פאנפע בל' הזשרגאן הוואליבי). ועל מאמר הנוספות התנצלת ביחוד כי הדפיסו עו"ר בלי ידיעתך באשר לא היית אז בביתך, כי הלכת בדרך למרחוק, ואם היית בביתך לא הדפסתיו או לפחות החסרת במאמר הזה ובערת את כל הפסולת ממנו או הקפת אותו בהערות שוכרות בצדו. הן הן הדברים אשר שמעתי מפיך ה' הארו. ותנה כאן הבן חכם יכול לשאול: טובים התנצלותיך על המאמר הנוספות, אבל מדוע לא הזהרת את ממלאי סקוטך בהמליץ, כי יזהרו מאסוף עוד דברים יורדים חדרי בסן התלמוד מאת בעל הנוספות, ועינינו ראו, כי גם אחרי שהקריב הח' המו"ל לבא לביתו, ובלי ספק היה מקבל המליץ בכל שבוע, ובכל זאת לא מחה ביד ממלאי סקוטו אשר נתנו

הקורא מדבריו אף משפט (זלמן) אחד שלם רק העתיק לרוב את כל דברי וערב ביניהם אלף סימני שאלה כזה (?) וסימני (סיז) ולא זולת), הרבה עלי בכל שורה ושורה דברי חרפות וגרופים. וגם שפך חמתו (שם צד 323) „על הצבועים והנוכלים האומרים בהברת רעיהם, המקום והזמן לא יעשו עלינו כל רושם אחת לנו יום השבת יום ראשון ויום השני” — הנה מדבריו אלה ראינו כי שב ויתמרמר גם הוא על הרעפארמער, שהלא רק הם האומרים כן, הם ומעלי הגרה אשר במדינותינו, ושם (צד 322) העמיד סימן השאלה כזה (?) על אשר כתבנו במעה"ת: „את האספסוף אשר בקאססעל” פליאה דעת! ובזה ראינו כי הלה"ב הזה בא לכלל כעם ובא לכלל טעות והנהו נבוכך בדעותיו, ופוסח הוא על שתי הסעיפים מבלי משים ובלי דעת.

הרעפארמאטאר החדש הזה, בדה מלבו מופת (שם ט' 47 צד 330) אשר אין פי ולבי שוים, וטען עלי ע"פ מופתו השקר, שחברתי את מאמרי „מעוז התלמוד” לבקשת שומרי הבלי שוא בקאוונא, והעיד שראה בעיניו שמחת עגלי מרבק בקאוונא, בקיידאן בוויילקאמיר כו' — ועתה ישפוט נא הקורא הנאמן על עזות האיש הזה איך מלאו לבו לשפוט על תומת לבי מסגנון לשוני? אם כל אדם לא יראה אך לעינים; אף כי הקורא דברים שבכתב, ההוא ישפוט על תומת הלב מסגנון הלשון? וגם זאת אשאלהו, איפא מצא ראי' מסגנון לשוני: כי חברתי את מאמרי לבקשת שומרי הבלי שוא, ולו יהי כדבריו, אשר כברוני איזו רבנים גאונים להשיב על חלומותיו ועל הבליו שעבר על כל תוסוף בנוספות, ועתה היתרוץ איש כזה על רבנים

מקום רחב ידים ובהמשכים רבים, בהמליץ למאמר „מגלה עפה” מאת ל"ב? כזאת הייתי שואל מאת הח' הארז, אבל אירא פן אעלה חמתו עלי בשאלתי זאת, כי הוא יודע אשר בשאלתי זאת אתן פתחון פה לאחרים אשר גם הם ישאלוהו: אם כן הוא כי לבו שלם עמנו, מדוע הדפים בעצמו ובכבודו מאמרים אחרים אשר לא נופלים המה לרוע מהמאמרים אשר התקבלו שלא לרצונו בהיותי בדרך. אשר על זאת, אתאפק מלדרוש בהדי ככשי דהמליץ, ובלי ספק כל מה דעכיד לטב עכיד — .

ונאונים המזויקי' במעון התלמוד, שהם שומרים הבלוי שוא? ואם כדבריו אשר כל המחזיק במעון התלמוד והש"ע הנהו חלילה משומרי הבלוי שוא, ואם ככה העיו האיש הלום לדבר סרה במחזיקים בתורת ה'; א"כ איפוא מדוע עוד יתאונן ויתפאר להראות לישרי לב, כי אך בזדון ובטענות שקר התנפלותי עליו? ומדוע כזוכה אדם, קרא לאנשי ישרי' בקאוונא בקייהאן ובווילקאמיר וכו' בשם עגלי מרבק? האם השוקדים על דלתות התורה ושומרי יסודי הדת עגלי מרבק המה? ומה היא הוראת עגלי מרבק? והלא בגלל כ"ז, הלא שפט ישפוט כל קורא בצדק, כי אך האיש הזה ברוב עזותו נבוכ הוא מאד בדעותיו, וכל דרכו ותהלתו להוציא אך משפטים עקשים ונפתלים.

המערער הזה, תארני בתארים נשגבים, וקרא אותי (שם) „ידידי החכם המחבר“ (שם צד 338), המתבר הצדיק (שם) „המחבר החכם“ (שם) „ידידי החכם“ (שם צד 339) „החכם המבקר“ (שם צד 346), „החכם הגדול המבקר“ (שם) „ידידי החכם“ (שם) „המבקר הגדול“ (שם צד 347), „המבקר הגדול“ ועוד יתר דומיהם. והנה האיש הזה קרא אותי כמה פעמים בשם „ידידי“, ע"כ הנני מוכרח להגיד קבל עם שאינני סידיריו, ומעיד אני עלי שמים וארץ, אשר מעודי לא ראיתיו, רק לשמע און שמעתיו בראותי דבריו במה"ע, ובשיר אחד אשר חתם תחתיו בתואר „ראש ישיבה בווילקאמיר“ ובאמת לולי ידעתי מקדם את האיש הזה ואת שיחו, כאשר הודיעני הרב הגדול ר"ג ראבינאוויץ נ"י ויתר ידידי הרבנים הנאונים יחיו, כי אז לא הזכרתי בקונטרסי אף את שמו, וכן ראיתי אשר כבר התנצל ע"ז ידידנו הרב הגאון האמיתי ר' מרדכי נימפל נ"י מרוזינאי (הלבנון שנה ששית גליון מ"ה) וז"ל: (* אמנם ישרו דברי הכותב בעיני מאד, וראוי גם האיש היקר הנכבד הזה להיות נמנה בין עדת לוחמי מלחמת דתנו המחוללת בפני פליטי עמנו, ומכתבו היקר הזה כראי היל' לענות עליו ביחוד, לולא הייתי תוזר בי גם

(* שם בהערה על המאמר „על השוכות באנשי און“ מאת הרב הג' חזו"ב מזה' שמואל נפתלי נר"ו עפשמיין אב"ד בנירמענאלי.

על שני מכתבי הראשונים אשר באו הלבנונה (ע"פ מה ששמעתי מאיש נכבד מפורסם בתו"י כי גם דעת גאוני קאוונא יצ"ו לענות להכסיל ל... כאולתו דלא ליתו צעירי בני עמנו לאמשוכי' אבתרי') אחרי אשר נודע לי מפחיתו' האיש הזה ומפחזותו, וכי הוא ריק מתורה וחכמה ומוס' וד"א, וכי גם המשכילי' בני שם בוש' לדבר אתו בפרסום באופן שאין דבריו ראויים לעשות רושם בלב מפיריו, ע"כ היסב חרה לי על שני מכתבי הקדומים, אשר השחתי' על חנם. אחרי אשר דברי בלע כאלה מבן פחותים כמהו לא ירעו ולא ישחיתו לשום אדם בעולם! כו' ואולי מטיבן של הקרובים אצלנו ורוחם הכביר לא זרה לנו מאז — נוכל לדעת ולהבין גם טיבן של הרחוקים ונראה איפא את אשר לפנינו" ע"כ דברי הגאון נ"י . —

הן אמנם לא ידעתי אנכי מעודי את האיש הזה ואת שיחו, אך כאשר עלה בדעתי לחבר את מאמרי „מעוז התלמוד" שהוא אינו רק רשימה (לויסלוג) מן הענינים הטובים והמועילים הנמצאי' בים התלמוד, הנזכרים שם בגדר רמז, ואשר באמת ראוי להרבנים הגאונים חכמי הדור יתיו להרחיב את הסעיפים הנזכרים שם, ולחבר על כל ענין וענין ספר מיוחד בפני עצמו, וכאשר ירדו באמת חכמי הזמן לסוף דעת וכונת הקונטרס, והעידו עליו: „החבור הזה מעט הכמות אבל רב האיכות", ובאמת חבורים כאלה דרושים מאד להפיץ הזמן, להצדיק את התלמוד ואת הש"ע ולעקור את רוח הרעפארם אשר הפיתו איזו קלי דעת בלבנות בני הנעורים, ואשר הרוח הזה הי' רוח שקר בפי כל המשכילים המדומים (זאגטנאנטע געלטעכרעט) והוא רוח מורד באבותינו מקבלי תושבע"פ, והוא רוח מורד באדונונו הקיסר יר"ה, אשר כל דעתו המהורה, אשר כל עבדיו הנאמנים החוסים בצלו, ילך איש איש בשם אלהיו, כפי שהודיע גלוי לכל עבדיו פקודתו הנאמנה ביום 23 מאי שנת 1866 (כפי שהעתקתיה בחבורי „תשועת עולמים" פרק י"ט, אשר עתיד אנכי להוציא לאור בימים האלה בעה"ת*)

(* ובזה אני אומר תודה רבה להרב הכהן הגדול דר' אלבערש קאחן הי"ו מפאריז על מכתבו מן 8 טען מארס 1870 ועל תשורת הנכבדה להוציא לאור הספר הזה .

והנה אנכי בכתבי את מאמרי מעה"ת עלה ברעתי לענות גם על
 מענותיו של אותו האיש, אשר הוציא דבה במאמרו "הנוספות"
 אבל אמנם נכשלתי בזה "באל תען", כאשר נכשלו בזה סורי
 ורבותי הגאונים יחיו ג"כ. והנה במאמרי הנ"ל לא נגעתי חלילה
 בכבודו של אותו האיש, (*) וכמו שכתבנו (שם צד 18), והנה לא
 בסופה ולא בסערה דרכנו בזה לצאת חלילה לקראת נשק בחרופי'
 וגרופים הנוגעים אל עצמות (דיא פערזענליכקייט) של כל מערער,
 כי ידענו אשר לא תהי' תפארתנו על הדרך ההיא; אבל כל מגמתנו
 להשיב לכל טוען ומסית בדברי' שקולי' ונמרצים הנוגעים להכלי'
 הענין, ולא פלטה קולמסנו רק איזה דברים שנונים כפי איכות
 היוב הבקורת לבר" עכ"ל שם. ולא דנתי חלילה על מחשבה
 שבלב כטענת המערער במגילתו, רק על הדברים המפורשים באר
 היטב, שבאו בדברי המערערים, אשר כל קורא בס' הסמר שערת
 בשרו, כי כחשו בתושבע"פ ואמרו "שהתלמוד הוא רעפארם"
 כאשר לא בוש להגיד זאת מפורש באר היטב במאמרו "מדרש
 סופרים" (המליץ שנה ט' גליון 43), ועלי לאמר "שישו בני מעי
 שישו ספיקות שלכם כך ודאות על אחת כמה וכמה!"

ועתה קוראים ישרים, שפטו נא ביני ובין האיש הזה,
 המתברך אלף פעמים במאמרו "מגלה עפה" שהוא איש אמת,
 ואשר חכם אחר נכבד כתב עליו, שלפניו חנף לא יבא, רק
 שלפעמים מפריז על המדה, הנה האיש לא ראה אותי מעודי,
 ולא דבר עמדי אף שיחה קלה, ההוא ישפוט מסגנון לשוני
 שאינני איש אמת? ההוא ישמיע בקהל רב מה שאמרתי בתברת

(*) שמעתי כי כל כעסו של אותו האיש על הערתי, במעוז
 התלמוד" צד 16 בהערה כ"א, שכתבתי לתומי, וכפי ששמעתי שם
 משפחתו הנכון הוא באנדעראוו ולדעתו הטאתי בזה נגדו אשר באמת אביו
 הוא בע"מ הנקרא באנדער, אבל לא ידעתי מה היה לו, הכזה משכיל
 יקרא אשר יבוש אשר אביו הנהו בע"מ? — ואולי צדקתו אתו בזה,
 באשר רוב בע"מ במדינתנו מכני דלת העם הם. — וכפי ששמעתי
 עתה שם משפחתו הנכון שניעפער, שנודע במו"ע "קיל מבר"ר.

רעי? קוראים ישרים שפטו נא שפטו, כי גם הוא מסר דיני ומשפטי אליכם, וגם אתם בני חברתו התומכים בידו, דעו נא וזכרו את מכתבו אשר כתב בעיר קייראן שמוכן הוא להתעולל עלי עלילות ברשע, וזת"ד: אנשי שלומנו בק'... הודיעו לי כי התרו בי"ם שאם ידפים "מעוה"ת אזי יעלילו עליו עלילות כו' (כפי שראיתי העתק נאמן ממכתבו ביד נאמן) אבל אנכי הנני באהת, הלילה לי מחרפות, הלילה לי מגדופים, אתת אמרתי אנכי לא ראיתי את האיש הזה מעודי, לא הכרתיו ולא ידעתי את שיחו, הן הוא קללני קללות נמרצות, יקלל הוא, אני אברך, וגם בפעם הזאת לא ארון אותו ברותחין, רק בצדק אשפטו, כי מוכרח לצאת לקראת נשק ולהתחמש נגדי בדברי חרפות, באשר כל תשובותיו שדופות קדים ואמר לסערני בחרפות ולהקניטני, אבל ירבה נא חרפות וגדופים, גם יעפר בעפר, ויצחק לא יקפיד. ועתה עלבוני מחול לך איש אמת! אבל מי ימחול לך עלבון היראים והשלמים בקאוונא, קייראן, ווילקאמיר כו'? אשר קראת אותם בשם שומרים הבלי שוא! עגלי מרבק! —

ועתה איש אמת! הנה אתה הורית לנו דרך אמת חדשה (המליץ 46 צד 322) וזה לשונך: „הסופר החפץ בטובת עמו לבור להם דרך ישרה עליו החובה להגיד להם את הדבר אשר מצא בשכלו ברוח בינתו ובתם לבבו" ולפי משפטך זה גלית את כל מחשבותיך לפני הקוראים הנכבדים, ולפי דבריך, כל איש אשר רוח הרעפארם תפעמהו, והוא איש אמת ולפניו חנף לא יבא, עליו החובה להגיד דעתו בשער בת רבים, אף אם היא רעה משתתה אשר לא תבא בקהל; ועתה ראה נא המעט שדברייך סותרים ד"ת, הנה עוד סותרים דבריך זא"ו. הן אתה כתבת (שם נו' 47 צד 330 צלע ג') וזה לשונך: מצד 10 ועד צד 16 יכביר מלים וירבה במליצות על אודות המבקרים הרעפארמארים, ומאשר דבריו אלה אינם נוגעים בי סלבד איזה פראוען לא אענה מאומה עליהם" עכ"ל, והנה הלא בדברים אלה גלית דעתך שאינך נתעה עוד ברוח הבל של הרעפארם, ועתה לכהנא אתי ואזכירך מה שכתבת (שם 48 צד 339 צלע א') ז"ל: ובנתוח הזה אשר תנתח את זמן התלמוד למחזורים (פסאכמן) הנך סודה כי נוסד התלמוד לפי רוח אנשי זמנו ובאמרך: חכמת

הטבע ורפואה התלמודית" הנך מודה כי חכמת הטבע והרפואה עומדת עתה על מצב אחר ממצב של זמן התלמוד, — ודבר זה נוגע הרבה לענין מריפות הריאה (?) (ולהלן אשיב ע"ז אי"ה) וא"כ באמת אל הרעפארם אשר אנחנו מבקשים ואיך לא תבוש לאמר כי על פי יסודותיך במלוא דברי בעת אשר הם מחזיקי' עוד אותם" עכ"ל. הרי שבת והודית כי מבקש רעפארם אתה, ועתה קוראים נכבדים הנני מוסר דיני אליכם, שפטו נא את האיש הזה הנה האיש האמת הזה גלה לחביריו סוד הרעפארעם שפטו נא מה דינו של איש יהודי המכחיש בפומבי בתושבע"פ ומבקש רעפארם, מה הוא? האם רבני הוא או קראי? ואם לא הטא האיש הזה נגד חקי הקיסר יר"ה? האם יש רשיון במדינתנו לתקן איש איש אמונתנו ככל העולה על רוחו? הגידו נא לי מי הוא האיש הזה, אשר השמיע דעתו ברבים כי מבקש רעפארם הוא? האם כלה תק למודיו באיזה בית הספר או לפחות בבית הספר לרבנים (לכנזינער סוהנע) בוויילנא או בויטאמיר או בחו"ל — ואשר גם זה נודע כי כל רב אף הגאון שבגאונים, וגם החכם שבחכמים, הן הוא לא ימשול על יסודי האמונה, רק הוא נתון תחת האמונה (רעליגיאן) ככל האדם, מבלי שנות בה מאומה — ועתה היתכן שיבא איש המוני כמוהו, שאינו מתואר בתואר "רב" ואין לו סמיכות (דיפלאם) להתערב בעניני הדת ולבקש רעפארם בפומבי. ואתם קוראים יקרים, ראו נא היש עוד באיש הזה ממדת ד"א, אשר העיז לחרף עוד את מערכות ישראל, ולכנות את המאמינים בתושבע"פ, ואינם הולכים בדרכיו ושיטתו המשתתה, שומרים אמונתם הטהורה, ע"פ התורה הכתובה והמסורה. אשר זהו רצון ה', ורצון מלכנו הקיסר האדיר יר"ה; בשם שומרים הבלי שוא ועגלי מרבק? האם שומרי התורה עגלי מרבק המה? האם התורה הקדושה הנוסדה על קבלת תושבע"פ בהבלי שוא יסודה? — הנני מוסר דיני אליכם קוראים נכבדים. שפטו אתם ואני אחריש, כי הנה אנכי יודע באמת את מק ערכי, וכי לא חשיב אנא לאתפוסי אדרא!

אכן שמתי אל לבי את הדברים אשר כתב ידידנו הרב המאודה"ג עדיו לגאון ולתפארת כקש"ת מו"ה שמואל נפתלי עפשטיין נ"י (הלבנון שנה ו' גליון ס"ה צד 355) ח"ל:

מעוז הים

אהת היא ע"כ אמרתי כי לא הכירו אדוני ופינס נר"ו את איש ריבנו, ולולי הכירוהו, אז דברו דברים ראויים לכבודו, או החשו כי כל דבור הבלתי נרצה להכונה השתיקה טובה ממנו. אולם כפי מה שאנחנו בני זאמעט מכירים היטב את האיש ואת שיחו הננו מתפלאים איפא על רבני' חכמי' סופרים, למי עונים הפעם? לאיש אשר האמת רחוקה גם מפיו גם מכליותיו, ואך בזדון לב מלעיג ומתלוצץ על הקדמוני' ועל כל קדשי ב"י באין מעצור לרוחו הכביר, לאיש אשר כבר נבאש ריחו גם בעיני המשכילי' הנאורי' ויגורש מגו כל מכתבי העתים המגיד והכרמל (הכרמל קבלהו שנית שנה זו נו' 14 ושמה לקראתו), הוזה יקרא מתוכה להזדקק אליו לענותו? כו' לא כן הוא איש ריבנו, הוא איננו שואל כענין מפי הרבני' החכמים הגדולים וטובים אשר ת"ל עודם חיים אתנו היום, כי יתירו לו ספקותיו בדת ודין וישיבו לו על חלומותיו ועל דבריו הוא לא כן בדיו! אבל מבקש שיתאספו רבנים ותורה חדשה מאתם תצא, שכן גם התאספו אנשי כנה"ג בימים מלפני' לעשות סייג לתורה; הורש אמת בפיו ואוהב שלום לבל תהי מריבה בין אחים אבל כלנו יחד נטוש תורת אמנו; יקונן וייליל על חרפת הש"ע אשר הי' לשמצה... כפי עוכרינו וחפץ שיכחידוהו, שואל להרחיב צעדי תחתיו כו' (עיין שם גם בגליון מ"ו).

המערער הזה תפס אותי (שם צד 330) שכתבתי תכונת אבן השואב, בלשון זכר, והקיף בשני הצאי עגולה (השואבת?) ויתר סגולותיו (סגולותיה?) הנה בזה העיר על עצמו שלא למד אף בספר החומש דכתיב (בראשית כ"ח) "והאבן הזאת וגו' יהיה" והמלה הזאת היא משמות המשותפים, כאשר זכר להדיא ב"ז בתל"ע סי' ק"ה. ונעלם ממנו ג"כ לשון הספרו' שהשתמשו האחברי' לדבר על האבנים תמיד בל"ז, ובראשם החכם רב"ל בס' ראשית למודים (שער ה' סי' 103) "והיו לאבן אחד" (שם) ויש מאבנים היותר קשים ומצוקים מאבנים אחרים (שם) אבן טיפי, אבן מבריק, אבן קרני, וכן כתב המבאר (משלי י"ז ח') אבן חן השוחד וגו' הוא אבן הקבוע במבעת אשר נחש ינחשו בו ויחשו לו כגולותיו כפי אשר נהפוך אותו כו' הייתי אומר כי כיון החכם על האבן המושך (מאנגעסטיין) כו' (ולקמן יתבאר עוד), ובאמת

יארך לי להביא ע"ז ראיות מן הספרות, שאבן הוא מן המשותפיו
ועתה שפטו נא קוראים ישרים, האיש הזה שאינו בקי בהליכות
לה"ק, יעוז עוד בהותו לבקר דברי סופרים, אלה מבקריך ישראל!
ואתה קורא ישר! הלא ידעת כי אין סופר בארץ, אשר
לא תפלוט קולמסו איזה שגיאות בחקי הדקדוק ובשמוש הלשון,
ואף כי הסופר, שאינו כותב ראמאנען ולא שירים בדוים, אשר
בכל אלה רק נזר הלשון והמליצה, הוא מרכז החכור וסופרו גם
יחד, והסופר הכותב דברים עיוניים, הלא הוא ישתדל לדבר
בלשון מרגלת וצחה (פאפולער), ויכתוב בד"מ עבור ת' בעבור
(בלשון הרב "המגיד" אשר תפס אותו האיש בכרמל ש"ז נו' 14)
וכאשר כתב המליץ הגדול רש"פ ז"ל עכשיו ת' עתה (באתת
מאגרותיו), וכן מצינו שאף בעלי המשנה רבותינו ז"ל כתבו
תרם ת' הרים בעבור שהי' לשון מורגלת בפי הדוברים (עיון
רמב"ם ותוי"ט ריש תרומות). — והנה הסופר אף המובהק רגיל
הוא לטעות, באשר הסופר אדם גם הוא, ושגיאות מי יבין? —
אבל המבקר אשר בא לבקר את דברי הסופרי, גם ירבה להתלוצץ
ושחק ורגז ואין נחת, ההוא ישעה בדבר שהוא מבקר? ואך לנו
להוכיח מסגנון הבקורת שלו, שלא קרא חומש, ולא למד תלמוד
לשון עברי ולא בן ולא קרא בספרי ההשכלה. —

ואתה קורא יקר! לא ארפך עוד, דון דיני, כי שמתוך
לשופט צדק! הנה אנכי שאלתי בס' "מעוז התלמוד" (שם צד 17)
שאלה גדולה, לאמר: איך יעוז איש אחד פרטי לפרסם רעיון
משחת כזה במחנה העברים ע"י מ"ע בעיני כל עם הארץ, כי לא
כל אדם מוכשר להיות רעפארמאטאר, והן הן הדברים הראויים
להיות נדברים, רק בסוד יראים, צדיקים, חכמים, ונבונים,
הרחוקים מתאות, הרחוקים מתנף ומשוא פנים, והשלמים בכל
המדות, ואשר אלו בודאי לא יבטלו אף קוצו של יו"ד מן הדינים
העקרים שבשו"ע; ולא להשמיע דברים זרים כאלה במ"ע לפני
מוזרות בלבנה, ועתה מה יענו הבווערים ע"ז, אין לנו עוד חלק
בשו"ע ולא נחלה בתורת אל שדי!! ע"כ לשוני שם. ועתה ראה
מה השיב המבקר ע"ז תשובה ברורה וישרה! שאין צ"ל אבן
השואב רק אבן השואבת! ועוד יתר תשובות כאלה הנוגעים רק
בחקי הלשון בדקדוקי עניות, ע"ד "עורבא פרה!" ועוד העמיד

בדברי אלף סימני שאלה וסימני (סיז) לעור את עיני הקוראים ,
 ולהתפטר מכל השאלות העקריות ששאלנו במאמרנו . ואתה
 קורא יקר ! אחרי אשר הראה לפנינו האיש דרך חדשה בבקורת
 אשר לא שערוה כל גדולי המבקרים , ע"כ הנני נותן לפני אותו
 האיש דרך אחרת יותר כבושה ורצויה למבקר כזה , לאמר : קח
 לך גליון גדול , וכתוב עליו בחרט אנוש אלף אלפי אלפים סימני
 שאלה, כזה (?) וסימני (סיז) ועשה בהם מטעמים כאשר אהבת .
 אבל דע כי שאלתי הגדולה אשר שאלתי (שם), ועוד יתר השאלות
 הרבות , קיימות ונצבות לעולמי עד , בין שכתבתי אותן בלשון
 צחה , ובין בלשון עלגים (כדברי המערער) , ואף אם היו נכתבי'
 בלשון הזשארגאן , הנה השאלות במקומותיהן עומדות , וכל
 השובותיך נשארו מעל . —

עוד עמד המערער וטען (שם) „המכחיש בכל אלה יאמר
 המבקר הפילוסוף בצד 3 וכופר בכל באל המיוחד ובתורה מן
 השמים , דומה למכחיש שאין לאבן השואב כח המושך ויתר
 סגולותיו , והנה אם אמנם אין הדבר הזה נוגע בי ובמאמרי
 נוספות , בכ"ז אגלה את אזנו כי הקישו הזה שקר הוא , כי עקרי
 הדת לא נודעו לנו אך על פי הקבלה ולא ע"י החושים וסגולות אבן
 השואבת ניכרים ונודעים לנו ע"י החושים לא ע"פ הקבלה !"
 עכ"ל . — הנה כזה ראיתי כי לא הבין את דברי וכ' מה שכתב
 ע"כ הנני לבאר את דברי אלה לפני הקוראים הנכבדים : הנה שם
 (צד 2) כתבנו , כי כל דבר אשר ישיג האדם בחושיו , הוא
 הנקרא טבע (נאטור) , והדבר אשר לא ישיג עוד האדם בחושיו
 נקרא סתרי הטבע (נעכיימניס דער נאטור) , ולפיכך יש עוד דברי'
 הרבה בחקות הטבע הנסתרים עוד מחכמי הטבע , מפני שהאדם
 מוגבל רק בחמשת החושים אשר לו ולא יותר , והנה הדבר הזה
 כבר ביאר בארוכה ה' בעדענשטיין בספריו (הויס דעס
 קיינע דער נאטור וויססענשאפט) וכן כתב שם (ספר ד' פרק ב')
 „השגת האדם צעירה מאד וחלושה , ואינו משיג רק את אשר
 ביכלתו להשיג ע"י חמשת החושים , ואולם כחות הטבע הבלתי
 מושגים נעלמו מאתנו עד אין סוף ואין הקר , סגורים ומסוגרים
 היו ויהיו בחק הדת הטבע , עד אשר יתגלו בפעולותיהם באיזה
 מבה להרגיש אותם בחמשת החושים" . ושם (בפ"ג) כתב : „כי

פשיכת אבן השואב האף כי נראו פעולותיו ומשיכתו לעין, בכ"ז לא ישינו החושים את איכות כח המשיכה". היוצא מזה, כי כל סתרי הטבע אינם מושגים בכח החושים, ורק נודעים וניכרים ע"י פעולותיהם, שהפעולות מושגות בכח החושים, ולפי"ז הקישי ברור כשמש, שאנחנו קרוצי חמר אין אנו משיגים בחושינו את אל המיוחד ותורה מן השמים (כאשר כתבנו במק"א בשם הגר"א זצוק"ל החילוק בין דבור לאמירה) — שאף התורה הקדושה אין אנו משיגים בחושינו, — ורק ניכרי ונודעי לנו ע"י הפעולות כאסוד (שמות ל"ד) וראית את אחורי ופני לא יראו, ופי' הרב מדר"ע ספורנו, תראה איך תהי' פעולתי כל מה שלמטה ממני, וכן כתב בעל אמונת חכמים (בס' טעם זקנים פ"פ א"מ שנת תרט"ו) צד ל', וז"ל: והנני מוסיף עוד ענין אחר שהוא יותר נפלא ולא הי' ידוע עדיין בזמן הרב אלב"ו בעל העקרים, והוא כי האבן ההוא הופך פניו לעולם לצד צפון אע"פ שהרוח נושב מצד אחר, ואם תקח אותו כשהוא פונה לצד צפון כו' ואין אנו יודעים טעם לכ"ז; ואלו אבותינו ספרוה לנו לא היינו שומעים אותם, אבל אנו מאמינים בדבר לפי שנופל תחת השגתנו, א"כ הדבר אפילו בדברים מעניני הטבע יש כמה ענינים שלא נוכל להשיג הטעם שלהם אף על פי שלא נוכל להכחיש מציאותם ולומר עליהם שאינם אמיתים, ולפי האמת, לא שאין טעם לדבר, אלא שעדיין לא יכלו החכמים להשיגו. וכן הוא מציאות ה' שהענין ~~אצ"פ שאין לו מופת~~, זו היא כוונת בעל העקרים כו' ובלא ספק שכמה ראיות הי' יכול האדם להביא על מציאותו ומהותו, אלא שאין דעתנו יכול להשיגם ולהתבונן במופתים האלה בהיות מבע האדם ובחותיו חמרי, ואין כח לשוכני בתי חמר להשיג מה שלמעלה ממעלתו כמו שכתוב וראית את אהורי ופני לא יראו. עיי"ש גם יתר דבריו הנעימים. —

ועתה הלא ראית קורא יקר! כי הקישי ברור כשמש, וכבר השתמשו בו גדולי העולם, כמו הרב אלב"ו והרב ר' אברהם חיים וסירב"ו אחד מרבני ויניציאה הוא בעל אמונת חכמים, וב"ה שכונתי לדבריהם הקדושים. ומעתה הלא דברי מבוארי' כספירי', שאין כח המושך של אבן השואב, נראה וניכר להחושים, רק פעולותיו נראות וניכרות ולא זולת. — והנה האיש הזה אשר

לפניו חנף לא יבא ולא נשא פנים לחכמי הטבע וכתב „וסגולות
 אבן השואב, ניכרים ונודעים לנו ע"י החושים", ועתה אם התנשא
 אותו האיש בשיאו לשמים, לאמר, כי נגלו לו תעלומות איכות
 כה אבן השואב ע"י חושיו; א"כ איפא מדוע הגלה הגלת שלומים
 והרחיק נדוד לכתת את רגליו מרחוק לגור, לחדש את הש"ע
 לתקנהו ולצרפהו, הלא טוב הי' לו לבא פאריזה, ולהציע לפני
 חכמי האקאדעמיא, כי נגלו לו כחות אבן השואב ע"י חושיו, הלא
 אז יענדהו עטרה לראשם, ויושיבוהו על כסא מרומי הפרופיסורי,
 גם יסמכוהו באשישות ירפדהו בתפוחים, גם יעשירוהו עושר
 רב. — אבל היוצא מזה כי אין לו אף ידיעה קלה, אף בספורי
 הטבע, ולא ידע ולא הבין כי גם חקות הטבע לא נתנו לרעפארם
 וגם לא עליהם ידבר איש ככל העולה על רוחו.

שם (בגליון 48 צד 338) כתב המערער וז"ל: „רב את ריב
 ההבלים בעד הבצע והכבוד", הנה שני משפטיו אלה, עקשים
 ונזולים גם יחד, ראשונה, כי לא רבתי את ריב ההבלים, רק
 רבתי את ריב התלמוד והש"ע הקדוש; שנית, לא עשיתי זאת
 בעד בצע וכבוד, כי מה בצע ומה כבוד למחבר ספר עברי בדור
 הזה? — ואף כי הוא הזכיר פעמי' רבו' במגילתו העפה והשדופה,
 אשר ספרי לא יחזיק רק 45 עמודים — ועתה היש בספר קטן כזה
 להעשי' את מחברו? ואנכי אמנם לא ידעתי את מטרת האיש הזה
 אשר עזב פתאום את כבודו הראשון שהתפאר א"ע שהוא ראש
 ישיבה בוויילקאמיר, ולבסוף אחזו שגעון לדבר תועה על התלמוד ועל
 הש"ע אמנם אין אנחנו יודעים לחרוץ עליו משפטו לומ' כי שוחד
 בצע וכבוד עורו את עיניו, אבל רק זאת ידענו מ"ש ה' רמ"ד
 וואלפסאהן (הלבנון שנה ז' גליון ד') וז"ל „המלים המתוקי' האלה
 רגל על לשונן הפילוסוף הנעלה לי . . . אשר פרחי המשכילי'
 יתנוהו עטרה לראשם ויקראוהו בשם מענדי לסאן השני
 הרעפארמאטאר הגדול, ואפריון נמטיה לאיזה מראשי הקאמיטע
 בעיר ק' . . . על אשר פור נתנו להמצדיק הרבים ע"ז.
 סך 200 רז"כ למען יסע אדעססאה להוציא שם רעיון הרעפארם
 בו", היוצא מזה כי לפי דברי המודיע הנ"ל עשה אותו האיש כל
 מעשהו בעד בצע סך 200 רז"כ. —

שם (צד 339) הוכיח בדרך ההגיון הנפלא שמצא בדברי

וז"ל: ובאמרו חכמת הטבע והרפואה התלמודים, הנך מודה כי
 חכמת הטבע והרפואה עומדת עתה על מצב אחר ממצב של זמן
 התלמוד, (ודבר זה נוגע הרבה לענין טריפות הריאה) (ושם בהערה
 הוסיף ביאורו לזה וז"ל): "כל עניני הטריפו' יסודם בחכמת הטבע
 כי איזוהי טריפה כל שאינה חיה כו' וא"כ באת אל הרעפארם אשר
 אנחנו מבקשים כו'" עכ"ל. והנה לא אדע מדוע הטריח המערער
 הזה את הקוראים להוכיח מדברי ולהכריחני על הודאה, אשר
 חכמת הטבע והרפואה עומדת עתה על מצב אחר ממצב של זמן
 התלמוד! אך לו קרא ושנה הי' יודע כי דבר זה מפורש בתוס'
 (ס"ק דף י"א ד"ה כוורא) וז"ל: כוורא סמוך למסרחי'
 מעלי, ובזמן הזה תופסים סכנה למיכל סמוך לסרחון וגם משתי
 עלה אבוה דאמר בסמוך דמעלי ושמא נשתנו כמו הרפואות
 שבש"ס שאינן טובות בזמן הזה כו' עכ"ל. והנה הלא ראיתם
 קוראים יקרים אשר רבותינו בעלי התוס' כבר אמרו מפורש, כי
 הרפואות שבש"ס אינן טובות בזמן הזה, ובכ"ז זאת לא מצינו
 חלילה שהקילו בעלי התוס' בטריפות הריאה, כמשפט אותו
 האיש. — והנה הביאור הנאמן בדברי התוס' אלו, הוא ע"פ
 מ"ש הגאון מוהר"א בס' צרור החיים (שו"ת שפתי ישנים), הן
 לא טבעיות סמי הרפואות נשתנו, אך המחלות נשתנו, ר"ל
 לא נשתנה הסם שהי' מסגולתו בימי הראשונים להתזיק הטבע,
 שיהי' עתה מחליש אותה; והמתחם שיהי' עתה מקרר, והמשלשל
 שיעצור, וכדומה. אבל אחרי שכפי התמדת השתנות האיקלים
 לפי תנועת מערכות השמים, כן נשתנו המזגים, נשתנה ג"כ
 ענין הרפואה, שיש שהי' צורך בימים הראשונים להתחלש עתה
 יצטרך להתחזקת, ומי שהיה הראשונים מעבירים מחלתו ע"י
 סמים המקררים, יעבירוה עתה במחממים, וכדומה, וזה שאמרת
 לא הרפואות אך המחלות נשתנו עכ"ל. ור"ל אשר לא נשתנו
 המחלו' רק רפואו' המחלות נשתנו, ובד"מ אם הי' דרך הראשונים
 לרפא את המחלה בחמום, מרפאים עתה בקרירות וכיוצא בו,
 אבל המחלה שהיתה מחלת בימי קדם, הנה מחלה ער היום הזה,
 וכמו כל המחלה הכתובה בסה"ת בפרשת התוכחה, קדחת
 שחין ודומיהם, היכחיש חכם הטבעי בזמן הזה שאינן מחלות,
 ועתה וכי מה ענין השתנו' הרפואה לטריפו' הריאה? אתמהא!

אבל אחת אמרנו כי אותו האיש נבוך הוא מאד ופוסה הוא על שתי הסעפים, הנה ראינו כי התנצל (נו' 48 צד 338) וז"ל: בעור אשר לא נגעתו בהתלמוד לרעה" (תודה רבה לרעפארטאטאר הזה!) , וגיכף שם בהערה כתב וז"ל: כל עניני הטריפות יסודם בחכמת הטבע, כי איזוהי טריפה? כל שאינה חיה! "עכ"ל והלא דבר זה הוא נגד התלמוד, כמו שיתבאר אי"ה, ולפי הוכחה הזאת, צדקנו במשפטנו שאמרנו למעלה, שהמעט שדבריו סותרים ד"ת עוד סותרים אלה את אלה, ולא נשאר לנו דבר להצדיקו—שלא יהיו דברי רעפארטאטאר סותרים אלה את אלה—רק לומר שהנהו נבוך, ומכותלי ביתו ניכר שאינו תלמודי, ולא כתב דבריו רק מפי השמועה—כאשר כבר שמענו אנתנו דבריו אלה מפורשים ויוצאים מפי ח' נוסע אחד, והוא העלה גרה כדרכו, והוא שננת תלמוד העולה זרון. —

ועתה הנני לבאר ולהוכיח לפני הקורא, אשר הטענה הזאת שעדך אותו האיש מתנגדת הוא לדברי התלמוד, והטוען כזאת הוא נוגע בתלמוד לרעה, ומכחיש בר"ק ומשפטו מפורש: — תנן (חולין ד' מ"ב) אלו טרפות בבהמה כו' ונזכרו י"ה טריפות במתני', ושם בגמ' (דף מ"ג) אמר עולא שמונה מיני טריפות נאמרו לו למשה מסיני, וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ה מה"ש ה' ב') ויש שם חלאים אחרים אם יארעו לה תחשב טריפה והן הלכה למשה מסיני, ושמונה מיני טריפות נאמרו לו למשה מסיני, אלו הן דרוסה נקובה חסרה נטולה פסוקה קרועה נפילה ושבורה וכ"כ המור (יו"ד סי' כ"ט) ויש מיני חולאים שהלכה למשה מסיני שהיא נטרפה בהן לפי שאינה יכולה לחיות מהן והן שמונה כו' וכל הטריפות נכללין באלו הח' וכ' שם הרב"י ודע שבמשנה ר"פ א"ט שנויי' י"ח מיני טריפו' ואפ"ה לאחששו הרמב"ם ורבינו לומ' י"ח טריפו' הן כו' מ"ם מנין דח' עדיף ליה שהם סוגים יותר כוללי' כו' עכ"ל, ובאמת ט' סוגים הם, אלא שאין דרוסה מן המנין משום דדרוסה מפורש בקרא (ד"ט שם). והנה הסוגי' האלה כוללי' ע' פרטי' כמו שמנאן הרמב"ם שם (פ"ו מה"ש). והנה באלו ח' הסוגים ושבעים הפרטים נכללים כל הטריפות שבעולם (עיין תפארת ישראל בדקדמה לפ"ג דחולין).

והנה הלמ"ם הוי דאורייתא ממש, והלכך הוי הטריפות

מעוז הים

ח

דאורייתא, וכ"כ הגאון בעל תפ"י (שם) וז"ל ומה נראה שחזר בו
 הרמב"ם ממילי דינקותיה דיליה, בספר המצות (לאוין קפ"א)
 דסריפה אסור דרבנן; ועיין רמב"ן ומגלת אסתר שם (דכ"א ב'),
 ולענ"ד יש להביא רא"י דהלמ"ם הוי דאורייתא מדפסלינן כל ספק
 בשחיטה (אולם הרא"י הזאת אינה חזקה כ"כ די"ל דהיכי דאתחזק
 איסורא שאני, ולדבר הזה העירני יד"ג הגאון מאור הגולה סו"ה
 יצחק אלחנן אב"ד דפה), ועיין רש"י (חולין ד' כ'): אלא
 למ"ד יש שחיטה לעוף מן התורה, מתורה שנמסרה למשה ע"פ
 דהיינו הלמ"ם, וכ"כ הרמב"ם ז"ל בעצמו (פ"א מה"ש ה"א) קרא
 לשחיטת עוף מ"ע שכתב: מצו' עשה שישחוט מי שירצה לאכול
 בשר בהמה וחיה ועוף" ופשוט הוא שהרמב"ם הביא שם הכתובי'
 לרמו בעלמא ולסימן, (כמ"ש הרמב"ם בהק' לס' זרעים, שכל
 הלמ"ם אין להם רמז בקרא, רק נסמכו לרמו בעלמא למקראות
 הכתובי' בתורה) ולא דקדק אם נזכרו בגמ' או לא, מאחר שאין זה
 אסמכתא גמורה, ר"ל שאין לזה באמת רמז בקרא, רק נסמכו לסי'
 (ובמק"א יתבאר זה בארוכה, שיש הבדל בין אסמכתא לאסמכתא)
 ולפי"ז מיושב שם קושי' הכ"מ והלח"מ יעו"ש ועי"ש ברש"י ד"ה
 ההוא תריץ הא כמ"ד יש שחיטה בעוף מן התורה, ועי' רשד"ם
 יו"ד סי' קל"א שהרבה להביא ראיות שאף דעת הרמב"ם כדעת
 הרמב"ן דהולכין בספיקו להחמיר. —

והנה כבר חלק הרמב"ם ז"ל (בהק' לס' זרעים) בין הדתיים
 המקובלים בתושבע"פ ובין הלמ"ם, וז"ל: זה ענין מה שאמרו
 כללותיה ופרטותיה, רצו לומר הענינים שנוכל להוציאם בכלל
 ופרט ובשאר י"ג מדות, והם מקובלים מפי משה לא נאמר בהם
 הלמ"ם, או חובל בחבירו משלם ממון הלמ"ם, שכבר נתבאר
 לנו שאלו הפירושים כלם מפי משה ויש להם רמזים במקרא או
 יוציאו אותם בדרך מדרכי הסברא כמו שאמרנו, ועל כן כל דבר
 שאין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו, ואי אפשר להוציאהו בדרך
 מדרכי הסברא עליו לברו נאמר הלמ"ם כו' ויתבאר לך אמיתת מה
 שאמרתי שאין מהם אפי' אחת שהוציאוהו בדרך סברא כו' עכ"ל.
 וכן אמרו (גיטין ס') אמר ר"א תורה רוב בכתב ומיעוט ע"פ
 ופירש"י רוב התורה תלויה במדר' שכתוב למדה בכלל ופרט ת"ש
 ושאר מדות שהתורה נדרשת בהן ומיעוטה ע"פ שאין רמז ללמוד

לה בתורה אלא למשה נאמר עכ"ל. הוצא מזה שאף למ"ד שיש טעם וסברה למצו' המפורשות בתורה כמור"ש דדרש טעמא דקרא (ב"מ קט"ו וש"נ) בכ"ז להל"מ אין טעם ואין סברא כמו שמנה אותן הרמב"ם ז"ל שם (ובספרי שרשי הי"ם יתבאר זה בארוכה). — והנה הדבר הזה מפורש היטב במקומו' הרבה בש"ס ופוסקים שאין להל"מ טעם וסברא, וכאמרם (פסחים ל"ח) א"ד ברית הן הן הדברים שנאמרו לו למשה מסיני ולא טעמא בעי? ופירש"י בתמיה א"ל וכי הן הן הדברי' כו' דלא בעי טעמא כהל"מ עכ"ל. הרי מפורש מן התלמוד ומן הרמב"ם שאין טעם וסברא להל"מ. ועתה שפטו נא קוראים נכבדים על האיש המופת הזה, האיש אשר לא ישא פנים לחכמי הטבע ואומר כי סתרי הטבע מושגים בחושים, הנה האיש הזה לא ישא ג"כ פנים לחכמי התלמוד ולגדולי הפוסקים ומכללם הרמב"ם ז"ל, ויצא לתת טעם וסברא להל"מ ואמר, כל עניני הטריפות יסודם בחכמת הטבע"הו רעפארמאטאר רועה אוילי! ואפילו בר בי רב דחד יומא יודע שאין טעם וסברא להל"מ! —

ועתה קורא יקר! הלא תשאלני, הא אמרו שם במשנה: „זה הכלל כל שאין כמוה חיה טריפה“, ושם בגמ' (מ"ב) אמרו אלא רמו לטריפ' שאינה חיה מנין דקתני סיפא זה הכלל כל שאין כמוה חיה טריפה, מכלל דטריפה אינה חיה (והנה שם יש מ"ד שטריפה חיה ר"ל אף ע"פ שהיא חיה טריפה, ולהלן יתבאר) וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מה' מ"א ה' ט') מכאן אמרו חכמים, כל שאין כמוה חיה טריפה? — אבל קורא יקר! שמע נא אמרי יושר, והענין הוא כך, הנה ח' הסוגים וע' הפרטים שהם הל"מ, באמת אין טעם ואין סברא לטריפות האלה, אלא כך צונו ה' למשה מסיני ואלו לא ישתנו בשום זמן מן הזמני', כי אין לתת בהם טעם ולומר שנאסרו מפני שטריפה אינה חיה, כי אין טעם להל"מ כמו שמתבאר למעלה. אלא באה המשנה להורות לנו בזה הכלל וכו' לרבות שאר טריפות שאינן נכנסות בגדר הי"ה שמנו במשנה וכאמרם (שם נ"ד) זה הכלל לאתויי מאי כו', והנה עכשיו דקתני במתני' זה הכלל וכו' א"כ הלא יבא לרבות כל הטריפות שבעולם ולפיכך גדרה המשנה ואמרה זה הכלל כל שאין כמוה חיה טריפה כלומר שאין לך לרבות רק מיני הטריפות האלה שאין כמוה חיה

ולא
הלם
בחק
הזמן
הן ה
זמן
מזה
לרב
וקט
הפר
ריש
להו
הזי
הת
אינ
דהא
להו
חד
איכ
הזי
מה'
בד
את
זו
שה
זכ
ופי
יב'
וז'
אס
דאי
שה
מש
עני

ולא מריפות אחרות . — היוצא מזה כי כל סוגי המריפות שהם
הלמ"מ וכל פרטיהם הנכנסים בגדר הסוגים אינם נכנסים כלל
בחקירת מריפה אינה חיה , כי כל דיני הלמ"מ אינם נתלים בגדר
הזמן, ואף אם יחדש ד' את סתרי הטבע, ונטרפו הבהמות בסימני
דן הנק נפש ולא ימותו , בכ"ז אין להכשירם בשום אופן , ובשום
זמן מן הזמני, ורק המריפו' שאינן נכנסות בגדר הסוגים, ומתרבות
מזה הכלל, רק על הן נאמר התנאי כל שאין כמות חיה . וראיה
לדברי שכן אמרו (עם נ"ד) דבי יוסף רישבא מחי בנידא נשיא
וקטלי אתי לקמיה דר' יהודה בן בתירא אמר להו וכי להוסיף על
המריפות יש אין לך אלא מה שמנו חכמים , רב פפא בר אבא
רישבא מחו בכוליא וקטלי אתו לקמיה דר' אבא אמר ליה וכי
להוסיף על המריפות יש , אין לך אלא מה שמנו חכמים , והא קא
הוינן חקא מתה גמירי דאי בורא לה סמא חייא , הרי שדעת
התלמוד שהמריפות היטוים במשנה , אינם תלויים בטעם מריפה
אינה חיה , דאל"ה מדוע לא נוסף על המריפות שמנו חכמים ,
דהא תלויים בטעמא דמריפה אינה חיה ? ולפיכך שפיר אמרו וכי
להוסיף על המריפות יש ? ר"ל וכי יש להוסיף במריפות סוגים
חדשים ? אין לך אלא מה שמנו חכמים בהלמ"מ ולא יותר . ואי
איכא לרבות במריפות בזה הכלל, לא מרבינן אלא דוקא הני דקא
הוינן דמתה , ואי בדרא לה סמא לא חייא . — והנה הרמב"ם (פ"ה
מה"ש ה' כ"ג) הוסיף על המריפות , „לחי העליון שניטל מריפה”
בדבר שלא נזכר לא במשנה ולא בגמ', וחכמי לוניל שאלו בזה
את פי רבינו וכי להוסיף על המריפות יש? והשיב להם שמריפות
זו בכלל מה ששנינו זה הכלל כל שאין כמות חיה מריפה , אחרי
שהמציא ע"פ דרכי חכמת הטבע שאין כמות חיה (ע"ש בכ"מ) . —
וכן אמרו בגמ' (חולין נ"ז:) אמר רב הונא סימן למריפה י"ב חדש,
ופירש"י סי' לספק מריפ', הרי מוכח מזה דודאי מריפ' אע"פ שחיה
יב"ח הוי מריפה, וכן פסק הרמ"א להדיא (יו"ד סי' נ"ז סעיף י"ח)
וז"ל : וכל מקום שהוא ודאי מריפה אע"פ שנשתהא יב"ח הוא חי
אסור וכתב ע"ז הש"ך (שם ס"ק מ"ה) בת' הרשב"א כתב כן איתרת
דאע"פ שנשתהא בודאי יב"ח אסור, כיון דודאי מריפ' היא, ולא מהני
שהיית יב"ח אלא בספק מריפה וכה"ג, דאע"ג דטעם דמריפה היא
משום שאין כמות חיה מ"מ אם חי יב"ח אסור דאין להכחיש בשום
ענין דברי חז"ל שאמרו שהיא מריפה" וכתב שם עוד הש"ך ז"ל ,

אף
דש
רא
זה
מ"ס
א"ד
י?
מ"מ
רא
פת
גרי
ים
צא
דם
בו
:
ה
מרו
אין
מ"ד
וכן
ל
מרי
, מ
שה
עם
מו
בו'
זנה
הני
לם
פה
זיה

ומשמע מדברי הרשב"א שם דצ"ל רהא רהיא היה יב"ח ע"כ נס
 הוא, אבל עכ"פ מריפה היא, אבל מהרש"ל שם כו' מיהו בתשובת
 הרשב"א שם כתב דיתרת מריפה מטעם אחר שלא אמרו שהיתרת
 אינה חיה אלא כך אמרו שהלמ"מ שהיתרת כנטול דמי כו' ע"ש
 ובש"ך (סי' פ"א ס"ק ה') אולם לק"ר הטעם הוא כמו שאמרנו, שכל
 ח' סוגי המריפות ומעיפיהם, לא שייך לומר עליהם שאין כמוה
 חיה מריפה, הואיל דהלמ"מ הם, ולא שייך לומר בהם טעם וסברא
 כמו שכתבנו למעלה, ולא הזכירה המשנה, כל שאין כמוה היה
 מריפה, אלא על הספיקות ועל כל הני דמתרבי בזה הכלל, ואולי
 רמז ע"ז הגר"א וצוק"ל (שם אות מ"ב עיי"ש) • ולפי"ז שפיר פסק
 המהרש"ל (שם בש"ך) דבמקום דאיכא פלוגתא בין הפוסקים אי
 חזינן דחיה יב"ח כשירה. —

ולפי ההנחה הזאת יצא לנו פסק ברור, דכל המריפות
 הוראים שמנו חכמים במשנה וגם האמוראים בגמ' (עיין ט"ז יו"ד
 סי' מ"ג ס"ק ט') אע"פ דחזינן דהיה אין להבשירם בשום אופן,
 משום דכל אלה הן המה סעיפי הסוגים שהם הלמ"מ שנאסרו ברי
 טעם, רק כל המריפות שנעשו בהם ספיקות בכל ספק שבעולם,
 הרי אלה וכיוצא בהם, תלוי באי חיים יב"ח, ובחכמת הרפואה. —
 וכן ראיתי שכתב החכם חזקיהו הלוי (המגיד שנה ששית גליון
 א) שהז"ל השתדלו בכל מקום להסכים שעורי התורה עם הטבע,
 והרברים שתלויים באמת בחכמת הטבע, יכולים להשתנות לפי
 מצב הטבע בכל זמן, וכמו שמקובל לנו מפי חכמי הש"ס שחובה
 הוא על איש ישראל לישב בתענית אם הי' דבר בעיר, ודין זה
 מובא לפסק הלכה (ש"ע א"ח סי' תקע"ו) אבל המ"א כתב שם
 מאחר שנתברר שבעת כזאת האויר מוזק מאד למתענה, אסור
 להתענות, ובע"א (כ"ד:) פרה וחמור בת ג' שנים וראי לכהן משום
 דלא ילדה קודם ג', וכתבו התוס' בזמננו מעשים בכל יום פרה
 יולדת בת ב' שנים, מפני שנשתנה הטבע, (ע' חולין מ"ז כל חיוי
 בריותא הכי אית להו וברא"ש שם ובתוס' בכורות (י"ט:) ד"ה פרה
 כו' ואין הדבר כן בדין המקובל ד"מ במיני מריפה, כי אע"פ שהודו
 כי הזמן והטבע משתנים בפרטי המקומות ופרטי בעה"ח לפי
 שינוי האויר, והם עצמם אמרו במקום אחד אפשר דברדא לה
 סמא וחייא, ועיין ר"נ ר"פ א"ט, וגם יש חולקים ומשתדלים לברר
 שיש מיני מריפות שיוכלו להיות, וחיות הגה באמת, בכ"ז א"א

מעוז הים

לנשות מן המקובל אפי' כמלא נימא, יען בנידון זה שהוא לתכלית קדושת גוף האדם והרחק מן הכיעור וכדומה לו, אפשר בקל להשוות המדע המאוחרת עם המקובל מקודם ולהטות המציאות אחר התוה"ק אשר אמריה תאמר כי הטריפה אסורה אפילו למ"ד טריפה חיה, מפני שלא ניתן לאכול רק דבר שלם באבריו, וכל מום לא ירצה, ואת אשר קבלו חז"ל שהוא חסרון גדול בתשלום אברי הבהמה ד"מ הנקב בושט, והחסרון בריאה וכדומה, תזיק האכילה למדת האדם המוסרי אשר גם הוא מהויב להשלים אבריו מכח האכילה ע"ד המועיל לבריאת הגוף והנפש יחד, כי צריך הישראלי לשמור האברים הקבועים למאכל ודבור כמו הושט והריאה בקדושה וטהרה עכת"ד. — ואפריון נמטיה להאי גברא רבא שחידש טעם לשבח בד"ק רז"ל בדיני הטריפות; אמנם בעיקר הדבר ברור הוא כשמש, כ"ש למעלה שהלמ"מ אין להם טעם וסברא. — היוצא מזה כי דיני הטריפות המקובלים, לא איכפת לן אם חיים או אינם חיים, ורק באמת מצינו כי יש מיני טריפות אשר המציאו חכמי הדורות מטעם טריפה אינה חיה, כפי הכלל דמתרבים בזה הכלל, וכמ"ש הרמב"ם דנישל הלב נבלה אף שלא נמצא לזה ראייה ברורה וזכר מד' חז"ל, רק לרוב חכמתו וחקירתו בטבע חשבהו למשפט היותו מצב הגוף בחסרונו הוא נבלה, וכן כתב הגאון בעל כו"פ (סוף סי' מ') והוסיף שם וז"ל: ויראתו היתה קודמת לחכמתו לכך בכל הפרקים לא רצה לחשבו בכלל נבלה הואיל ולא מצא לו עזר ודבר מדברי רז"ל, ועל שכלו לא רצה לפסוק. וכבר העיר ע"ע שרוב ספרו הכל מפי סופרים וספרי' ולא עינה מלבו, ובמקי' שעינה מלבו אמר בפיו"נ"ל וזעיר שם זעי' שם בספרו", עוד כתב הגאון הנ"ל (שם) וז"ל: ובפרט כי הרשב"א אומר מה שמקובל בידנו ומסורת הלמ"מ שטריפה אינה חיה יב"ה ואפילו חקות שמים וארץ אינם יכולים להכחישו ולנתק מוסרות התורה שבע"פ, ואם כן הרי אתה עוקר ד"ת, אבל דבר זה וכי יש עליו קבלה או רמז בדברי חז"ל, רק בנוי לדעתו ע"פ השכלת הטבע ומציאות שלא יצוייר לב"ה להיות חי בהעדר הלב, וכי זהו הכחשת הקבלה והתורה עד שנימא שיבטל אלף עדים ואות אחת מה"ת לא תבטל, וכי בזה הכחשה לתורה לקבלה, אדרבא חיזוק מבלי לילך אחר מציאות הטבע, רק כפי התורה אשר לנו למורשה, ומה בכך שמכחיש חקות הטבע, וכי עי"כ תצא חורבה

נס
בת
גרת
ש"ש
זכר
מזה
ברא
היה
אולי
פסק
אי
פות
יו"ד
פן
ברי
לם
ליון
זבע
לפי
זובה
ן זה
שם
אסור
שום
פרה
חיוי
פרה
הודו
לפי
לה
ברר
א"א

כמו שיש לחוש אם נכחיש כללות התורה במריפה אינה תיה
 וכדומה, ובפרט יסודת חכמי הטבע בנוי ע"פ נסיון היום היתה
 הסכמה כך, וכאשר באו אנשים שרא' ההיפוך אף הם נזורו אחור
 מהסכמתם ועשו כלל אחר, וכן תמיד עד כי עכשיו ע"י נסיון
 בזה נסוגו אחור ממש מכל הנחת גלינוס אריסטו, וכדומה יבחר
 הנחות ויסודות חדשים, א"כ איך בשביל יסודת טבע מציאות
 נכחיש העדים ונתיר איסור מריפה וספק שלה, וכ"ז אילו הדבר
 מוסכם וברור בלי חולק מבעלי התורה, אבל הוכחתי לעיל דאבות
 העולם אינם מסכימים על כך, וסוברים שהוא רק מריפה והרמב"ם
 בעצמו לא מצאהו בכלל נבילות בשום מקום כו' וזהו אשר כתבו
 פוסקים הנ"ל ניטל הלב מריפה ודאי ידעו כי א"א לחיות בלא לב
 כלל כו' ודבריהם אמת וברוך שבחר במשנתם • ולמען בידור
 הדברים כי תורה היא ולא יהיה גרעון במלאכת שמים קמתי
 וכתבתי ע"י הישיש התורני המופלא מוהר"ר הענך האלו לעשות
 בשמי שאלה שקורין „רעזפאנוזי" אצל כל רופאי' בהאלי, וזה העתק
 תשובתם אות באות, וא"כ ידן כל אחר כמה צריך להיות מתו
 בהוראה (עיי"ש תשובת הרופאים מהאלי) • —

הרי מוכח מכל אלה, שבחכמת הטבע אין להכחיש את
 התורה והקבלה, רק שע"י חכמת הטבע יש להוסיף במריפות,
 אבל גם בזה צריך להיות מתון בהוראה, ולא כטענת עזי פנים
 שבדור הזה, האומרים שכל עניני מריפות יסודם בחכמת הטבע,
 וצריכים להשתנות בזמן הזה, הראיתם קוראים יקרים, שהטוען
 טענה כזאת, הרי הוא מבחיש בפומבי בתורה וקבלה, שהוא
 מזדון לב ומחסרון ידיעה בשיטת התלמוד, ע"כ לא תאמינו עוד
 לאלה המפיצים טענות משחתות כאלה בקרב ישראל, ואשר
 יתאמרו עוד ואומרים שאינם נוגעים בהתלמוד לרעה • ועתה גם
 התומכים בידי אנשי און כאלה, הלא יראו כי משענתם משענת
 קנה רצון, והיה מקח טעות במקחם, בראותם כי האנשים האלה
 הלא המה בורים גדולים, שאין להם כל ידיעה בלמוד התלמוד
 הקדוש • — והגמ' הקרושה הורתנו, כי כל דיני המריפות הן
 הנה הלמ"מ ולא ישתנו בשום זמן מן הזמנים, ורק החקירות
 ופלפולים האמיתיים התלויים במריפות המתרבים מזה הכלל, ויתר
 החקירות המתחדשות בעניני המריפות, רק הנה לברן תלויות
 בהכמת הטבע והרפואה, כמו בד"מ גבי ושמאם קורט הארס

עופר
הדח
הדח
הרוס
סי'
וז"ל
מעל
לעיי
שלא
איר
טרי

כממ
את
כי
הטו
ההנ
מע
בסמ
חב
הדו
שב
ועט
שכ
של
ומ
לנו
הר
יד
הנ
גע
הא
מא
בנ

עובר ע"י הדחה, דלדעת הרב"י (טויו"ד סי' ל"ג) שאינו עובר ע"י הדחה, ודוד"מ (שם) כתב וצ"ע דגם קורט הארס אינו עובר מחמת הדחה, ואם קבלה היא נקבל, ובודאי שדבר הזה תלוי בשאלת הרופאים, ועל רופא אומן בודאי סמכינן (עיין שו"ת ח"ס יו"ד סי' כ"א) וכיוצא בו ולא זולת יוכמ"ש הגאון הנ"ל (תשוב' נ"ב שם) וז"ל: ומעלתו כתב דודאי טריפה היה יב"ח, יש תמיה על חכמת מעלתו חלילה לומר כן, לא עיין בתשובת הרשב"א סי' נ"ח ומצוה לעיין בה בפנים שכתב והכה על ראש המפספטים האלו ואמר שלא ניתן סימן אלא לספק אבל ודאי טריפה אם יחי' יב"ח נאמר אירע בו שום סיבה כו' ועיי"ש גם יתר דבריו הנעימים לענין טריפות דארס ובהמה.

ואני כי זכרתי את נתוח סדר התלמוד וזמנו וכל פסקיו כמבואר בספרי "מעוז התלמוד" (פ"ב), הנה בדבר הזה עוררתי את כל הרבנים הגאוני', לחבר מענין הזה ספרים טובים ומועילים, כי באמת ראוי להוציא מן התלמוד ספרים מיוחדים הכוללים עניני הטבע והרפואה, טבע בע"ח והצמחים, ומערכים השירים התפילות ההספדים והמליצות, ויתר הדברים דומיהם שזכרתי במאמרי "מעוז התלמוד" כאשר עשו רבותינו בעלי הפוסקים שהוציאו בספרים מיוחדים את פסקי ההלכות, וכאשר עשה רבינו מהר"ן חביב והוציא את כל האגדות שבתלמוד בספר מיוחד, ותועלת הדבר הזה עצומה מאד לכל ענין ולכל חקר יובד"מ בענין הרפואות שבתלמוד מצינו שהשתלמו רז"ל בחכמת הרפואה עד להפליא. ועסקו גם כן בחכמת הנתוח (אנאטמיה) בעיון ובמעשה. כמו שמצינו (בכורות מ"ה) א"ר יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים כו' ע"ש. והנה מספור הזה יש לנו ללמוד ב' דברים, א' כי תלמידי ר' ישמעאל עסקו בחכמת הרפואה ובחכמת הנתוח. ב' כי רז"ל עסקו בנתוח בעת אשר לא ידעו מזה כלל חכמי אומות העולם, כאשר סיפר לי ידידי הרב הגאון המנוח מוהרי"צ מעקלענבורג ז"ל, שכבר התפלא ע"ז הארון געהיימראטה בוראוו בק"ב. ומי לא יודה על כל הענינים הטובים האלה והנחוצים אשר נזכרו במאמרי "מעה"ת" ובאמת יש לחבר מאמרי הנ"ל הכולל רק בכמותו 45 עמודים (כמענת אותו האיש במגלע"פ) ספרים רבים רבי וגדולי הכמות כנודע לכל קורא

מבין • — והנה האיש הזה מחסרון ידיעתו בתלמוד ובספרים
 חיזונים טען עלי במליץ(נו' 48 צד 339) וז"ל: „בן איך לא תבוש
 לאמר כי על פי יסודות האלה בטוח כל דברי בעוד אשר בעלי
 השו"ע הרבנים וכל רעיק השמחים במאמרך זה לא יאבו לשמוע
 ולדעת מכל יסוד בתלמוד (?) כי לדעתם נתן התלמוד למשה
 בסיני (אמת כי ביאורי התורה המפורשים במשנה ובגמרא
 כולם נתנו למשה בסיני, כמו שכתב הרמב"ם בהק' לס' זרעים)
 ודברים רבים אשר נשכתו חזרו חכמי התלמוד ויסדום ותקנותיו
 וגזירותיו אינן תלויות במקום ובזמן, (אמת כי אין לבטל תקנות
 וגזירות רז"ל שבאו בתלמוד, כאמרם, אין ב"ד יכול לבטל דברי
 ב"ד הבירו, אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין) והן קיימות לעולם
 (אמת ויציב) ולו שמע הב"י או המ"א וחביריהם את הנתוח הזה
 אשר אתה מנתח את התלמוד כאחת החכמות החזוניות הלא גזר
 עליך נדוי, והנה הרבנים אשר שמחו לקראת מאמרי „מעשה"ת" לא
 אבוש להגיד ולא לשפת יתר תחשב לי, כי רבים המה אשר שמחו
 לדברי, ובראשם הי' רבינו מאור הגולה הגאון האמיתי ע"ה פ"ה
 מו"ה יצחק אלחנן נ"י אב"ד דפה קאוונא (כאשר הודעתי תהלתו
 במגיד שנה י"ג נו' 48) וכן השגתי עוד יתר תהלות מכמה רבנים
 וגם היום השגתי מכתב מכבוד הרב המאוה"ג כו' מו"ה אברהם
 אבא הכהן טריוויש אב"ד בוואלקעניק וז"ל: „במלא הפנים כבוד
 ויקר קבלתי מאמרו „מעשה"ת" ד' יהיה מעוזו חיל, ואם כי בלי ספק
 כי גם מכבודו לא נעלם אשר גם אלפי מעדרי מאמרי ומחרשתו'
 דברים כאלה, לא יועילו לשרש פרה ראש ולענה השתול תוך
 תלמי לבב רשעים אשר זורו מרחם, ודוברי כזב התועים מבטן,
 עכ"ז טוב ויפה עשה בתוך עמו, וחצי דברו מאמרו היקר יפלתו
 כליות אוילים רבים, חזק ידידי ונתחזק, אלו יפלו ממועצותיהם,
 ואנחנו נקום ונתעודד ובשם ד' אלקינו ותורתו ומחוקקיה נדגול...
 הלא לו לדע' כי שוכני בתי חומר וטיט לא יעדו עדי חרוזי מרגלית
 בצוארם! ושמה בשדה תרומות כי זרע יצחק, במאה שערים
 יברכהו ד', ירידו עוז"עכ"ל, — והנה בעיני לא יפלא עוד איך
 יעוז האיש הזה לדבר סרה בכל הרבנים לאמר: „לא יאבו לשמוע
 ולדעת מכל יסוד בתלמוד" אחרי כי כבר הוכחנו בדברינו על אותו
 האיש, במה נחשב הוא בכמה מעלות וטובות, (6) שלא למד
 חומש, (3) שלא למד תל"ע, (ג) שלא קרא בספרים החיצונים,

(ד)
 (ו)
 100
 (פ)
 מדו
 ועו
 הר
 (כ)
 כונ
 את
 הוא
 (לו)
 אנ
 אל
 המ
 הה
 ועי
 לד
 בח
 כב
 ול
 יפי
 ומ
 לל
 וה
 על
 אנ
 הר
 בר
 ור
 ש
 ה
 ש
 א
 א

(ד) שאין לו אף ידיעה קלה בספורי הטבע, (ה) שהוא משקר, (ו) שכל דבריו עשה לבזות את התלמוד ואת השו"ע בעד קבלת סך 200 ר"כ. ז) שמבקש רעפארם. ח) שדבריו סותרים ד"ת, ט) שדבריו סותרים זא"ז. י) שמבזה את הרבנים. והנה האיש מדבר מן הב"י ומן המ"א וחביריהם, כאלו היו אנשים כערכו, ועוד מתלוצץ בהם בדברי שמתא ונדוי, בעוד שידענו אשר מרן הרב"י חבר ספר על כל כללי הש"ס ויודע היטב את יסודי התלמוד (כמו שהבאתי ביתר ביאור בספרי תש"ע פרק ל"ט בהערה), ואולי כונת אותו האיש, שבעלי השו"ע והרבנים לא יאבו לשמוע ולדעת את יסוד החדש שחדש אותו האיש ע"פ דעתו הרחבה שהתלמוד הוא רעפארם. והנה האיש הזה גזר עלי נדוי (אף שהנדוי משחק לו) שלא כדין ושלא כהלכה, והמתנגד ג"כ לחוקי הקיר"ה, אבל אנכי לא אחרוץ משפטו, וכאמרם יתמו חטאים חוטאים לא נאמר אלא חטאים. — ואתם קוראי נכבדים! הלא כבר קראתם את כל המאמרי הטובי' בהמליץ שבאו לדרוש בגנותו ובזכותו של הרבני', והרבנים נעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים, ועלינו אין להרוץ את משפט הרורשים לגנאי שאינם מאמינים לדרז"ל ומלעיגים על דברי חכמים, שהלא משפטם כבר מבואר בתלמוד (גיטין כ"ז.) ומפורסם לכל בקי בדבריהם, כי אנתנו כבר רגילים לראות את האנשים אשר קמו מקרבנו החפצים ולהדיחנו מתורת משה האומרים שהיא בדויה, ועל שם ישראל יפערו פיהם לבלי חק, כמו האיש טעמקין הנודע, וכמו ס' מסה ומריבה" מהקראי כנודע (עי' המגיד שנה ז' נומ' 35) ע"כ מה לנו ללחום עם הטעמקינים, אלה וכאלה עמדו כבר עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם.

שם (נו' 50 צד 346) הרבה עלי (פראוען) ופטפוטסי דברים על עדותי שהבאתי מהר"ר יונתן (מעה"ת צד 25) שכתב: „ואין אנו חוששין לגמרא דירושלמי דאותן רבנן סבוראי שסדרו לנו התלמוד בבלי הביאו בו אותן סכרות שהן כהלכה הנאמרות בתלמוד ירושלמי, ורוב התלמוד בבלי מהן כגון דברי ר' יוחנן ור"ל וכל הנקרא בשם רבי, ומה שראו שלא כהלכה הניחו אותו בתלמוד ירושלמי" ובגלל זה הוכחתי שאין מקום עוד לתמיהת בעל הנוספות, שאחרי שכל הדברים מן הירושלמי נעתקו לתוך תלמוד בבלי, בודאי התרשלו אח"כ מעתיקי הירושלמי להעתיקם, אתרי שכבר נמצא בבבלי, וראי' לדברי שגם בימים האחרונים גרעו הסופרים והמרפסים כמה דברים מן הירושלמי, שהרי כמה אחרונים נמצא בהם שהביאו מאמרים רבים מן הירושלמי, אשר אין זכרון להם בספרי הירושלמי שלנו. כמו שהוכיח זה בטוב

טעם ודעת הגאון היות זלה"ה בספריו היקרים, ועתה היש לזייף את תלמוד בבלי שלנו מכפרי ירושלמי הנמצאים בבית"מ בוויילקאמיר? אתמהה! ע"כ לשוני שם. —

הנה כל קורא ישר ישפ' בצדק, כי בדברי אלה סרה באמת תמיהת בעל הנוספות שהתפלא במליץ (נומר 8 הערה 1) וז"ל: „לא אוכל להכחיד כמו כן את הפלא אשר נפלאתי, כי לפי עדות הגאון חיות בספרו מבוא התלמוד לא באו בתלמו' ירושל' דברים מוזרים רבים מעניני לחשים וקמיעות וכאלה כמו בתלמוד בבלי, והנה מסדר תלמוד ירושלמי הוא ר' יוחנן הנודע למאמין בדברים האלה (והוא לא מאמין?) ומדוע לא שם דבריו בתלמוד ירושלמי, ובריו באו אך כתלמוד בבלי יתר ממאתים שנה אחרי מותו? עכ"ל של המערער הזה. והוא התחכם לטעון עלי במליץ (שם) וז"ל: השמעתם מימיכם קוראים נכבדים תואנה כזאת? אני שאלתי שאלה, והוא דן על מחשבות לבי, ושופט שהיה חפצי בשאלה זאת לזייף את התלמוד בבלי כו' ע"כ לשוני. הראיתם קוראים יקרים כי אותו האיש נבוך הוא מאד ופוסח הוא עודנו על שתי הסעיפים, ואחרי כל הטאתיו הרבות, עודנו ירא להתפרסם בחטאיו שהוא חוטא באמת; והלא דבריו מפורשים באר היטב לכל קורא, והוא יבין על השאלה הזאת, אם היא שאלת חכם, או שאלת מי שהוציא א"ע מן הכלל. והלא אנחנו כבר ראינו שהגאון חיות שהבי' אותו האיש את דבריו, לא שאל שאלה גדולה כזאת, גם המבקר הגדול מוהר"י רייפמאן נ"י כתב כדברים האלה (אשר בודאי נגבם משם אותו האיש) ציון תר"ב צד 481 וז"ל: בתלמוד הירושלמי לא נמצא אך כגרגיר חרדל מול המון הספורים הנמצאים בתלמוד בבלי משדים ומזיקים וסגולות ולחשים ועוד דברים רבים אשר המה נגד השכל, ורפואות והנהגות האכילה וגוזמות והפלגות ומ"מ לא עלה בחכמתו להגיע למעלת בעל הנוספות ולהסתפק חלילה באמתת תלמוד בבלי. —

ומפני שאותו האיש הרעיש עלי בפראזען וליצנות ובסימני שאלה כדרכו ובא לכלל כעס והודה בפה מלא (שם) וז"ל: ותשכח כי אין אני מבני עליה שיש להם אמונת חכמים (יאמין לי כי לא שכחתי) בחכמים כמוך, וגם לא בגדולים וטובים ממך (הודאת פיו כמא' עדים דמי) ולוא גם הראית באצבע על איזה מן האחרוני' למופת על דבריך כי אז השיבותי לך כי נתחלף לו איזה מדרש פליאה (למאי דוקא פליאה?) או זוהר בירושלמי" עכ"ל, והעיר ע"ז המו"ל שם וז"ל: הרה"ג מוה' רצ"ח ז"ל הראה באחד ממאמריו (בבכה"ע החדשים) על הרבה מאמרים שמקורם רק במדרשים (ומהם גם במדרשים מאוחרים), שהאחרונים הביאום ויחסום

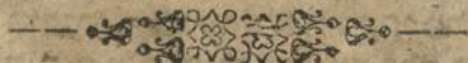
להירושלמי, כן הראה גם על רש"י (וביחוד בהפי' במסכת תענית המיוחס לרש"י) שקרה לו ג"כ החילוף הזה עכ"ל. והנה מפאת שגם המו"ל נמשך אחרי המערער ונשתבש ג"כ, ע"כ מוכרח אנכי להראות צדקת"ל - והנה אותו האיש החסיד משפט שלם מדברי שכתבתי זו"ל: "כמו שהוכיח זה בטוב טעם ודעת הגאון חיות זלה"ה בספריו היקרים" ובגלל זה גרם שגם המו"ל שגה אחריו. וממני לא נעלם ת"ל דברי הגאון חיות מ"ש בבכורים, אבל הוא והמו"ל, לא ידעו כי שב הגאון חיות והזכיר את דבריו אלה בשו"ת אמרי בינה סי' ב', ואחר שההליט הגאון הנ"ל שהראשונים קראו להמדרשים ולמ"ס בשם ירושלמי כתב שם (אות ה') זו"ל: והנה בחפשי בענין הזה יותר מצאתי באמת כי הרא"ש והר"ן והמרדכי העתיקו לפעמים דברי הירושלמי ככתבם וכלשונם בעניני הלכה, והם ציינו המקום אנה דברי הירושל' אמורים, אבל כאשר נחפש בעין פקיחה בירושל' אשר אתנו בדפוס היום אין אנו מוצאין שום רמז לאלו הלכות הקבועות אשר גדולי הפוסקים העתיקו מהם, ובע"כ אנו מוכרחים להחליט כי הירו' אשר לפנינו אינו בשלימות כמו שהי' בכתב לפני הקדמונים והמדפיסים הראשונים אשר הרפיסו את ש"ס ירושלמי מעלו מעל במלאכת ה' והחסירו הרבה מן הכ"י או כת"י הסר נזרמן להם, וכבר ידענו מדברי הרמב"ם בהק' לפי' המשנה שם אמר שיש לנו מן הירושלמי חמשה סדרים ונחסר לנו סדר טהרות ע"ש, ואולם אצלנו נחסר ג"כ סדר קדשים, ועיין ס' שם הגדולים שהתעורר ג"כ דהראב"ד מביא בספרו ירוש' קדשים, ועיין רש"י תמורה מביא הרבה פעמים את ירוש' (תמורה ו' ע"ב ד"ה בשני) כו' ואנכי מצאתי כי לא לבד ירושלמי קדשים נאבד אצלנו כי גם ירושלמי משאר ארבע סדרים הי' גדול בכמות לפני הראשונים מכפי אשר הוא עתה נכת עינינו, ועד כה לא ראיתי לשום מחבר שיתעורר בזה רק להרב בעל קרבן נתנאל ואנכי לא באתי פה ללקוט כל המקומות אשר הביאו הראשונים מן ירוש' ואינם לפנינו מאשר כי תקצר היריעה מהכיל ולא באתי רק לעורר על המעיין עכ"ל הגאון רצה"ח זצלה"ה.

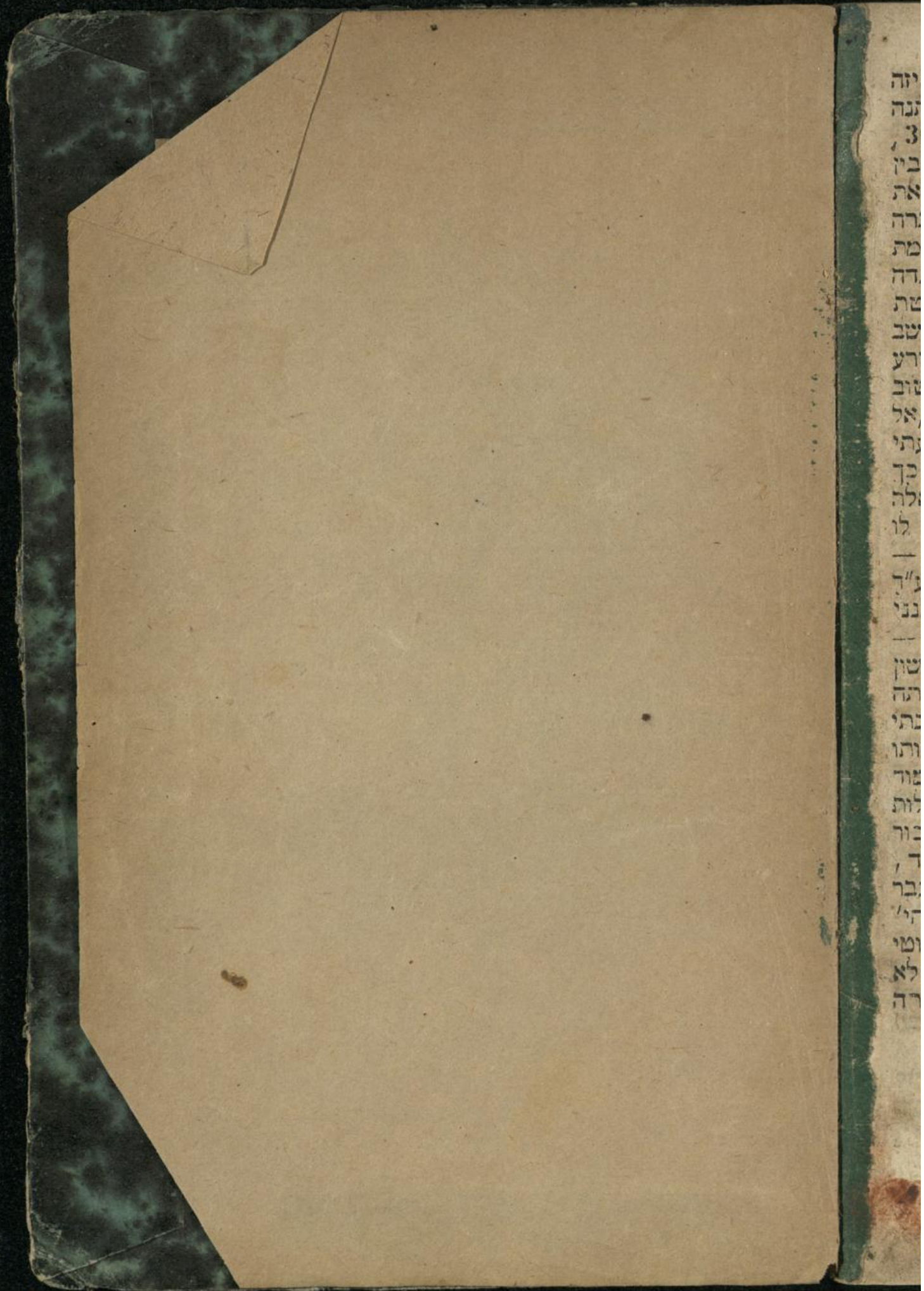
ועתה קוראים יקרים! שפטו נא וראו, הן אנכי במאמרי "מעה"ת זכרתי בקצרה דברי הגאון רצה"ח ורמזתי בלשוני: כמו שהוכיח בטוב טעם ודעת הגאון חיות זלה"ה בספריו היקרים והוא החסיד בודון או בשגגה דברי אלה, ועוד הוליד בזה שולל את המו"ל להגיה מה שהגיה. ובגלל הדבר הזה עוד הכריחני פה להאריך כאן כמה שקצרת במאמרי "מעוז התלמוד" (הוא הדבר אשר אמרתי, כי ספרי מעה"ת הוא באמת רב האיכות אבל מעט הכמות, ורק הקוראי' הנבונים יבינוהו), ואני לא חשבתי מראשית

כזאת חלילה את האיש אשר היה לקורא מבין , שירד לעומק
 תשובותי כראוי, כי לא היתה מטרתו בתבורי מעה"ת לענות אותו
 (שהוא שלא כתורה) , אבל כל מטרתו היתה לענות לקוראים
 הנבונים שלא יתמשכו אחריו . אבל עכשו שראיתי שגם המו"ל
 את "המליץ" תפס אותי בזה , ע"כ מוכרח אנכי להעתיק פה יתר
 דברי הג' רצה"ה הנ"ל הנוגעים לענין הזה , כתב הגאון הנ"ל וז"ל:
 "ואם ירצה השואל לשאול אותי מדוע עשיתי לאלה המנוים מדור
 בפני עצמו , הרי כבר נאמר למעלה , כי הרבה מדרשות נאברו
 מאתנו והראשונים נהגו לכנות מדרשי א"י בשם ירושלמי וגם אלו
 המקומות היו נמצאי' באיזה ילמדנו או ופסיקתא שהי' לראשונים
 אבל בתלמוד ירושל' לא מעלו מעל והוא נמצא בשלימות אצלנו
 כמו שהיה לפני התוס' והראבי"ה והמרדכי והרא"ש , הנה חוץ
 מזה כי רוב דברי הירושלמי אשר הבאתי למעלה המה מהלכות
 קבועות , ולפי הילוך לשון הרא"ש והמרדכי כי אשר העתיקו את
 הירושלמי משמע העתיקו מלשון ירושלמי מסודר על סדר המשנה
 הנה, בא קורא אהוב! עוד איזה מקומות מבוארים בעיניך תחזה
 כי אין אפשרות שהיה כוונת אלו הגדולים, רק על תלמוד ירושלמי
 מסודר בפרקיו והלכותיו על סדר משנתנו , לשון המרדכי סוכה
 ס"פ לולב הגזול תנא בירושלמי דפרקין קמן היודע לנענע הייב
 בלולב לא סוף דבר לנענע כו', יודע להתעטף בציצי' אביו לוקח לו
 ציצית לא סוף דבר כו' , בספרי פ' עקב לדבר במסכת אמרו
 כשהתינוק מתחי' לדבר אביו מדבר עמו בלה"ק (ע"ש הער' המחב'
 שהביא ראי' מזה להרמב"ם שחישב למצוה לדבר בלה"ק , ואנחנו
 הבאנו סיוע להרמב"ם ת"ל מן התוספתא כמבואר בספרי תש"ע
 פ"מ אות ג'), ובירו' מסיים דמלמדו פסוק מוסר אביך אל תמאס
 עכ"ל המרדכי , אולם עיינתי בירושלמי דפרקין היינו ירוש' ס"פ
 לולב הגזול ולא מצאתי רק קמן היודע לנענע בלולב הייב בלולב,
 יודע להתעטף הייב בציצית, יודע לדבר אביו מלמדו לשון תורה"
 עכ"ל (ועתה לה"ב ! קומה והראה נא את ירך הגדולה, אשר נתחלף
 להמרדכי איזה מדרש פליאה או זוהר בירושלמי , הלא הראיתך
 בעיניך ומה תאמר עתה? וגם אתה (מו"ל המליץ) ! שלח אורך
 ואמתך , וזכור את הגלך , כי רק באור ואמת הפצת ! ולא נמצא
 יותר, ברא"ש ור"ן פ"ג דר"ה הביא בשם ירוש' דר"ה ותוקע בשופר
 מצד הקצר שנאמר מן המצר קראתי יה , ולא נמצא אצלנו וכבר
 התעורר בזה בעל קרבן עדה (לה"ב ! איזה המדרש פליאה או הזוהר
 אשר נתחלף להם בירושלמי ? ואתה המו"ל שלח אורך ואמתך !)
 וע' רא"ש פ"ד דר"ה גרסינן בירושלמי פרק בתרא דמבלתינן , בעו
 קובי דרבנן מהו להזכי' של ר"ה בר"ה א"ר יעקב בר אבא בשם ר'

יוסי העובר לפני התיבה ביו"ט של ר"ה א"צ להזכיר של ר"ה ואתיא
 בר"ה שאמר זכרון א' עולה לכאן ולכאן, מעתה יבטל ר"ה בתפילה
 כיון שאמר בסוף שופרות וביום שמחתכם ובראשי חדשיכם יצא,
 ובכר הקשה הרב בעל ק"נ כי אין זכר לדברים אלו בירוש' שלנו,
 והנה החכם השואל הראה כי קצת דברי הירו' אלו בפ"ק דשבועו',
 ואנכי מצאתי ג"כ מפ"ג דעירובין, אולם חוץ מזה דהרא"ש כותב
 בפירוש בירוש' פ' בתרא דמכלתין, הנה נוסף ע"ז דזכרון א' עולה
 לכאן ולכאן לא נמצא בירוש' רק בבבלי (עירובין מ' י) ומן מעתה
 יבטל ר"ה בתפילה עד סופו לא נמצא ג"כ אצלנו לא בירו' שבועות
 ולא בירוש' עירובין (לה"ב! זכר נא את אשר כתבת אתה במליץ
 שנה עשירית (נומ' 2) כי כל דבריד לקוחים מן ספרים, חגור נא
 שארית כחך הפעם, והראה נא לרעידך אשר העידות עליהם, כי
 טאמרי מעה"ת משחק להם, אשר נתחלף להרא"ש דברי הירוש'
 באיזה זוהר או מדרש פליאה; לה"ב! זכר נא כי כל התרפות
 והגדופים אשר חרפתי במאמרך מגלע"פ, לא יועילוך עוד לעור
 את עיני הקוראים; לה"ב! איה המדרש פליאה איה הזוהר? ואנכי
 אף נפלת היום בחרמי, עוד תחוס עליך עיני ולא אשפטך, הן יש
 לך עוד מליץ אחד מני אלף להגיד ישרך, קח לך סניגור, אך לא
 בתרפות וגדופים, כי הלא ראית אשר כבר תעית בדרכך זאת
 באין מעמר י' וגם אתה המו"ל שלח אורך ואמתך (!) ועיין רא"ש
 סוכה פ' הגזול כ' וראבי' הביא מן הירושלמי של נענוע הזכר
 במשנתנו הגרם למה מנענע כדי לנענע כחו של קטיגור, ר' אחא
 בר יעקב ממטי לי' ומנענע כד מברך, ואומר גירא בעינא דשיטנא,
 ואין מזה שום רמז בירוש' שלפנינו (לחב! גירא בעינא דשיטנא!
 ואתה המו"ל שלח אורך ואמתך (!) עכ"פ הנך רואה כי הקדמונים
 הביאו את הירושלמי בציון המקום אנה דברי הירושלמי אמורים
 ומסומן בפרקיו וכאשר נרצה לעמוד על הבחינה לחפש אתר אותן
 המקומות אשר ציינו הם, אין אנו מוצאין שום רמז, ובקצתם אנו
 מוצאין רק רמז קצת ועי"ז אנו מוכרחים לתרוץ המשפט כי
 המדפיסים קצרו הרבה דברים (לה"ב! עשה אונך כאפרכסת!)
 ומי יתן ויבא לידנו גוף הירוש' בכ"י כאשר נמצא בלי ספק היום
 באוצרות המלכים והסגנים (לה"ב! הן תודה כי צדקתו במשפטי
 בספרי מעה"ת לאמר, ועתה היש לזייף את תלמו' בבלי שלנו מס'
 ירו' הנמצאים בביה"מ דווילקאמיר?") אזי נוכל לקוות להשלים
 המחסור בפינה זו ודי לע"ע בהערה הוא"עכ"ל הגרצה"ח ז"ל. —
 שם (צד 347) הוכיחני בצדק כי שאלתי: „ועתה היש
 לזייף כו" אינה מובנת, באשר לא הודעתי מראש אשר מגורתו
 היתה בוויילקאמיר, הנה יפה העיר בזה, אך בכל זאת לא יפה עשה

גם הוא שלא הודיע מדוע עזב פתאום את עיר מגורתו, ולא היה
מטרה שלחיהו מתי סודו אדעסאה? --- שם (בהערה) התנה
עמדי, "שאם אבאך לו את הערתי שכתבתי בס' מעה"ת צד 30,
אשר כתבתי שהמו"ל ירד ולא ירד לעומק כוונתי (והוא לא הבין
דברי מפני סי' השאלה המוקף שבא בדברי שלא במקומו מפאת
טעות הדפוס) אז יסלח לי על הדבר שהוצאתי עליו בשנה שעברה
כי התגר איסור גדה במאמרו ארחות התלמוד" עכת"ד. ובאמת
נשתוממתי לבריו אלה, שהלא במאמרו הנ"ל התיר איסור גדה
בזה שהעיו לבטל דברי רש"י ז"ל וש"ע הקדוש, ולהתיר הושטת
חפץ ליד אשה בימי נדוטה, ושנה דבריו המשהתים במגל"פ כשב
על קאו, והנה ראינו כי לא חזר מדבריו המקולקלים, ובכ"ז ירע
לו על הדבה? --- הלא אם ירא ורך הלבב אתה, הלא תלך ותשוב
למלאכת אביך, ולא תעפיל לעלות עוד בגבהי שחקים לאמר: "אל
הרעפארם אנחנו מבקשי" (כנוכר למעלה), אמנם אנכי לא ידעתי
מן הדבה שהתעולל עלי הרעפארמאטאר הזה, אבל בין כך ובין כך
תולה אנכי כי נבשל הלה"ב ג"כ בקבלת לה"ר, ואולי בגלל כל אלה
התם לבי בקרבו לחרפני בקללות נמרצות. אבל הכל שרויים לו
והכל מחולים לו, לית דין בר נש, ולית דין כל תרעומות. ---
שם (צד 348) עוררני אשר תשובתי האחרונה (ע"ד
החבושים) כבר קדמני בזה הגאון מוהרמ"ג נ"י מרוזינאי. הנני
מברך את ד, כי זכיתי לכונן לדעת רבינו הגדול שלימ"א. ---
שם (נומ' 2 צד 13) תפס עליו כי פעם כתבתי עליו הלשון
"ברמיה" (הוראת מזיד) ופעם פתבתי עליו הוכה בסנוחי (הוראתה
שונג) ? וכן פעם כתבתי עליו עקש (הוראתו מזיד) ופעם כתבתי
עליו "שטיא" (הוראתו שונג) ? אבל במרם ידע כי משפט אותו
האיש, אשר שגגות נעשו לו כזדונות, וכאמרו שגגת תלמוד
עולה זרון. --- ואתה קורא יקר! כבר הראיתי לך למדי עלילות
אותו האיש, ואתה ברוב טובך תעביר את כל דברי ודבריו בכור
האמת והבחינה, ושבת וראית, כי כל דבריו אין להם כל יכוד,
ואין אתו יודע עד מה בלמודי תורה"ק, ובחוקי הבקורת, כי כבר
עבר על המוסר, להרף רבני ויראי אלקים בשם מסתתר, והי'
למענו למין היפה, ע"כ לא חשתי להשיב עוד על יתר פמפומי
דבריו ועל הפראזען. וכזה הנני מוסר מודעה לו ולחבריו, אשר לא
יעוז עוד לצאת ננדי באיזה מ"ע בחרפות, כי לא אשיב מערה
עוד על תלומותיו זעל דבריו.

38

DO NOT
WRITE

Handwritten scribbles in blue ink, possibly initials or a signature.

